

Slovenski

GLASNIK.

Lepoznansko - podučna list.

Štev. 8. V Celovcu 1. avgusta 1866. IX. tečaj.**V noči.**

(Zložil J. Gomilšak.)

V terdi hladni noči

Vlada sveti mir,

Nebo odpre tisoč oči,

Svitle luči vir.

Kar živi in diha,

Vživa vse pokój,

Zemljo skriva tema tiha

V mračni svoj zavoj.

V roki vsemogočni

Celi svet derži,

Vsemu v milosti neskončni

Blagoslov deli.

Iz višav višave

Večni Gospodar

Gleda priče svoje slave,

Vsako svojo stvar.

Vidi velikanov

Nebnih tek in pot,

Gleda tudi na zemljanov

Borni terpki rod.

Črtice iz življenja na kmetih.

(Spisal Andrejčekov Jože.)

II. Kako je Pèkec lovcem pete odnesel in med cigane prišel.

Zvečer me je čakalo zopet novo veselje. Brž ko odvečerjamo v stročji fižol, kakoršni je Pèkec najraje jedel, odrineva jo z očetom k Luku nekoliko povasovat; da Pèkca nisva doma pustila, to se tako vé. Pod velikanskim orehom, ki širi svoje, z mahom poraščene veje čez slamnato streho Lukove hiše, sedel je že Janez, krepek domač sin, na hrastovem tnalu in grozno srdito vlekel iz svoje pipe. Oče in Pèkec se poležeta kar pod oreh na travo, jaz pa se vsedem na tnalu k Janezu, s katerim sva bila že od mladih nog najboljša prijatelja. Tudi Lukova mati slišavši, da smo sosedje zvanj,

popusté kuhinjo ter počenejo na vežni prag, da bi se vdeležili važnih pogovorov, ki so se dolgo časa pleli le okrog lepega vremena in gospodarstva.

Mesec je priplaval izza sv. Valentina ter čarobno osvetljeval s svojo bledo svitlobo unkraj ležeči Županov gozd in belo domačo cerkev z visokim zvonikom. Nehoté so se mi vsilili spomini na preteklost, ko sem še deček pasel živino po le-unem gozdu s svojimi tovarši. Dolgo bi bil morda še sanjavo zrl v dolino, kjer se je šumljaje vil potok med jelšami in dolgovejimi vrkami proti vasi, ko bi me ne bil Pèkec zbudil iz te zamišljenosti.

„Ravno tako-le lep večer je bil, ko sem prvokrat prenočil med cigani,“ jel je pripovedovati ter si prižgal natlačeno pipo. „O saj pravim, česa vsega človek na svetu doživi!“

„Kaj ste že tudi med cigani bili?“ popraša ga Janez, ki je bil ravno tako željen, zvedeti Pèkčeve dogodbe, kakor jaz.

„Tudi sem bil tudi,“ odvrne Pèkec, „le čakite, bom pa povedal vse, kako se mi je to pripetilo, vém, da bi ta-le študent rad slišal. — Takrat, ko sem bil še jaz mlad, niso tako lahko vojakov dobili, kakor sedaj, morali so vsacega posebej loviti, preden so ga vtaknili v vojaško suktnjo. Nekega dne, že pozno popoldne, bilo je ravno proti kresu, pride k nam Češkov Janez. Jaz sem delal ravno škrinjo tisti Kropilčevi Urši, še sedaj dobro vem — ravno podložnike sem porezával, ko stopi Janez v hišo. „Miha,“ pravi mi, „pusti delo, vzemi največe pleče, katero imate nad mestejami ter beži z menoj v goro, če nočeš nositi teleta na hrbtu; jutri zjutraj začno loviti, ravno kar mi je povedal župan.“

Jaz premišljudem nekaj časa, ali bi prej končal delo, ali bi Janeza ubogal, pa oče mi vzamejo porezilnik iz rok, rekóč: „Le pusti to, škrinjji se nič ne mudi, bom že jaz naredil, česar manjka, le kar brž se odpravi in beži v hosto, da te ne poženó tje na Laško.“ — Mati so jokali in tarnali, da nikoli tega, oče pa so mi prinesli veliko gnjat in pol hleba kruha ter mi vse to zatlačili v rokave pri prústahu. Predno je minulo pol ure, koračila sva že z Janezom, preskrbljena z živežem in debelimi palicami, skozi vas.

„Kam pa hočeva nocoj iti?“ vprašam ga.

„Protí sv. Mohorju jo bova mahnila, gori naju bodo še drugi fantje čakali. Nocoj prenočimo pri Jozeljnu, jutri pa jo potegnemo v krašnjiške hribe.“

Pri sv. Mohorju je bilo res že celo krdelo fantov. Peli in ukali so; kajti nocoj je bila zadnja noč, ko smo bili še prosti. Ranjki Jozelj nas pelje v zgornjo sobo ter nam napravi posteljo iz otepev in sená, potem nam pa še prinese poliček bezgovca, kakoršnega je on navadno kahal, in pa nekaj suhih klobas. „Nate, fantje,“ reče nam, „le pijte in jejte, saj morda ne bomo več vsi skupaj, kakor smo sedaj; jaz vas imam rad, če prav véasih po noči krog hiše vriskate, saj vem, kako je bilo, ko sem bil jaz mlad. Le kar mirno zaspíte, nič se vam ni treba bati, jutri vas bom že poklical, preden bo dan.“

„Mirno poležemo na slamnato posteljo, kar eden kraj drugega, in preden je bilo četrť ure, smo že vsi trdno spali. — Ura je v zvoniku ravno dve natolkla, ko se prebudim; drugi so še vsi smrčali. „Le spite,“ pravim sam pri sebi, „saj morda ne boste kmalo tako pokojno, kakor nocoj; kedar Jozelj pride klicat, bomo pa odrinili, on vém da celo noč ne spi.“ — Odprem počasi malo linico in gledam na nebó, da bi videl, kakošno bode kaj vreme, kar zaropoče na gornji strani hiše: „bunk, bunk, bunk,“ po vratih. „Kaj hudirja,“ mislim si, „kdo pa tolče po vratih, menda vendar ni stara Jozeljna vén zaprla, ker sta se sinoč nekaj kavšala.“ — „Jozelj, odpri!“ oglasi se močni glas, „lovci smo; ti imaš, kakor se nam zdí, nekaj blagá za nas. Pokaži nam svoje goste, bodemo videli, če bode kateri dober za cesarsko službo!“ Tako se je drl znan glas ranjcega Makovca, jaz pa ko bi trenil jamem drezati tovarše ter jim trobiti na uho, da so lovci prišli; med tem pa priteče tudi Jozelj gori in jame tarnati: „Oh fantje, kaj bo pa sedaj, lovci so tu!“ — „Nič se ne bojte,“ pravi Českov Janez, ki je bil prvi na nogah. „Le odprite jim, naj le gori pridejo, če jih je kaj v hlačah.“ Pri tej priči vzeme pištolo iz mavhe ter jo nabije s ščetinami. Zdaj zaškripljejo vežna vrata in lovci prihrumé v vežo; mi pa se postavimo k lestvi, kjer so imeli gori prilezti, z namerjenemi gorjačami, najprvi pa Českov Janez s pištolo.

„Jozelj, ali jih je kaj veliko?“ vpraša Makovec. — „Le gori idite pogledat, boste že videli,“ odvrne mu Jozelj moško ter gre v sobo.

„Kdo pojde najprvi gori?“ začne Makovec lovce izpraševati. „Ti Martinec idi, ti si močen, mi gremo pa za teboj.“ — Črta nastranjska, idi pa ti gori, saj si župan,“ začne se Martinec jeziti. „Misliš, da sem neumen, bom-li nosil svojo glavo bätom podkladat, da bi mi jo razbili, saj mi je ni samo za danes Bog vstvaril.“

„Gošpère, idi pa ti!“ — „Ej, oče le sami idite,“ odvrne ta nekako bojzljivo. — „I no bom pa sam šel, preklete babe babaste, ki niste vredni, da hlače nosite.“ Začne robantiti in poprime kar na krat dva klina pri lestvi ter pokaže svoj širokokrajni klobuk proti nam.

„Stoj!“ zagrmí Janezov glas, „kam te pes nese gori; koj se mi poberi od tod, če ne bo druga. Ali si slišal?“ „Prej ne, da ti na hrbtu roke zvežem,“ odvrne moško Makovec. Ali revež se je bil spekel. Janez sproži in ko bi trenil, zdrdrá Makovec po lestvi v vežo. „Možje, jaz imam že dovolj,“ začne stokati po veži. „Ta hudíč me je vstrelil s ščetinami v ramo; oh kaj bo sedaj, kako me skeli!“

„Hajdi fantje sedaj pa le v gore!“ reče nam Janez, „da jih več ne pride.“ Moško smo koračili za vrstjo skozi vežo, lovci pa so stali na strani in nas milo gledali, kakor mačka klobaso, storiti si pa ni nihče nič upal. — Prišedši na Trdinov hrib, zagledamo od Žikovca sem vse črno lovcev, bili so Kompoljci in Gradiščanje, od sv. Mohorja sem jo pa primahajo oni, ki so nas bili zjutraj zasačili,

samo da jih je bilo še nekoliko več, nego prej. — Ko blisk jo ravsnemo po Veselovem gozdu proti cesti in potem naravnost v Cicelj. Ondi-le, kjer je sedaj pokopališče, bila je rž celó gori do pota, kjer se pride z gozda. „Ovbe fantje,“ pravim jaz, „skrijmo se v to rž, da si nekoliko odpočijemo; jaz sem že ves spehan, pa čevlji me tudi žulijo, oddahnimo si toliko, da lovci dalje odidejo in pa da čevlje prerežem na ogljinkih, sicer ne morem več dalje!“ Res zlezemo varno v sredo rži, da bi sledú za seboj ne puščali ter se vlezemo v razor. Ne dolgo potem prihrumé lovci od Prémca sem po poti, ter jo mahnejo naravnost v Šimenčev gozd. Bili so ravno tisti prtenohlačniki kakor zjutraj, samo Makovca je manjkalo, ker mu je bil Janez ščetine vsadil v pleča, mesto njega pa je bil ranji Céne, ki je posebno zató sovražil fante ter jih vedno lovil za vojaščino, ker so hodili včasih njegove Maričke klicat. — Tiho smo ležali v rži, kar začne vpiti Martinec: „Črta, beži, lovci gremó, kje pa si, beži, — skrij se, skrij, hoj!“ Tako je kričal, mi pa smo se smejali, da bi bili kmalo popokali.

„Jože,“ pravi Céne, „tiho mi bodi in nikar ne nagajaj, saj veš, da moramo gosposki pokorni biti, s takimi ljudmi je najbolje, da človek lepo ravna.“ — „Črta, če ni za-te, pa mi domu reci, misliš, da rad letam po grmovji lačen, kakor pes. Fantov pa ne bom lovil ne, pa še domačih.“ In zdaj je začel zopet vpiti, da je vse vprek letelo. — To je bil mož, da malo tacih; kolikokrat nam je povedal, kod naj bežimo, da nas ne bodo lovci dobili! — Lovci so odšli dalje proti Kranjebrodu, mi pa smo ležali do trde noči v rži. Drugi dan smo obletali še vse hribe in gošče, pa povsod smo srečno ušli.

Nekega večera prideva z Janezom domu, mati so ravno večerjo kuhali, oče so pa v hlevu živini kladli. „Oh Miha,“ djali so, „ali si še vendar srečno odšel, pri nas so bili noč in dan lovci ter vse kote steknili, da bi te bili našli.“ — „Nič se ne bojte mati,“ pravim jim, „prej morajo imeti vse buče razbite, preden me ženó proti Ljubljani.“ Sedaj pridejo tudi oče v hišo. „Miha,“ djali so, „ne vém, če se boš mogel še dolgo odtegovati lovcem, strašno bi te radi v pest dobili. Makovec je obljubil tistim, ki vaji z Janezom priženó, dva bokala žganja, zató ker sta ga obstrelila. Vesta kaj, na Štajerskem, pravijo, da ptujih ne lové. Idita nekaj časa tje doli služít, da se ta brklarija nekoliko poleže, potlej pa lahko zopet domu prideta.“ „Saj res,“ pravim jaz, „ta ne bo slaba,“ in tudi Janez je bil zadovoljen. — Navečerjava se prav do dobrega in tudi svoje mavhe preskrbiva z obilnim brešnom: meni so dali mati veliko svinjsko uhó, nadelano z mesom in pšenom, ravno kakor nalašč je bilo vstvarjeno za mojo mavho.

„Veš kaj, Janez,“ pravim jaz, ki sem bil vedno vseh muh poln, „narediva, narediva Makovcu še kakošno za odhodnjo, postrašiva ga nekoliko, on ima vsako reč za spomin, če se tudi mišnica v kašči sproži. Gotovo bo mislil, da je prišla smrt na vrata trkat.“ — Proti polnoči se res priplaziva med njivami proti Makovčevemu

hlevu. — Takrat je kramarila po vasi tista Kraševka, ki so jej rekli „zmučkana Jera,“ — ti Andrejček, ne vem, če si jo poznal, jaz sem jo pa, včasih sem še kak nožiček od nje kupil. — Tisto noč je bila ravno sreča nanesla, da je pustila svojega oslička, ki jej je prenašal po svetu njeno robo, pod Makovčevim kozelcem, ter mu napulila detelje v star gnojni koš, sama pa je zlezla na ošek ter se zarila v mrvo. Jaz ne premišljam dolgo, skočim za hišo in odtrgam pest kopriv ter jih vtaknem oslu pod rep, potem pa ga ženem pred hišo. Nekaj časa je brcal in brcal, kazal stare, kakor branjike dolge zobé, slednjič pa, ko ga začno koprive vedno huje žgati, potegne navskriž svoje suhe čeljusti in jame strašno tuliti: „ia, ia, ia, ii, ii, ha, ha.“

„Slišiš Matevž?“ začne v hiši stari Makovec sinu, ki sta skupaj spala. — „O ježešta, oče, kaj pa je to?“ — „Veš kaj Matevžek spomin je spomin. Kaj praviš, kje je le?“ — „Ovbe, oče, tam pod sklednikom je; kaj le hoče?“ — „Oh smrt je prišla po mene, smrt, Matevžek!“ Pri teh besedah je Makovec grozno milo vzdihnil, midva pa sva pustila „Spomina“ pod steno, ter jo mahnila proti Štajerskemu.

Vélike ceste sva se ogibala, kolikor sva se mogla. Šla sva skozi Lošce, mali Jelnik, Prevoje in tako sva obirala skozi in skozi bolj stranske vasi. Prideva do Podmil, ko se je jelo ravno daniti. Mimo Jurgeljnové hiše gredé, zagledava na pragu starega Jurgeljna, zavitega v ves razcapan kozuh. Prav muhasto naji je pogledoval, in meni se je začelo koj nekaj dozdevati, da nisva prave poti nastopila. Bila sva še nekaj korakov od hiše, ko stopi stari pod okno in zavpije: „Matiče, idi, idi ven, tukaj le sta dva tiča, ki bi menda rada vojaščini pete odnesla, idi, prašala ju bova, če imata „pos.“ To reksi stopi stari k nama, ali midva ne pomišljava dolgo: Janez ubere starega za vrat ter ga trešči v skladavnico, da so kar drva na kup zdrdrala, jaz pa sem že tudi stegnil pest, da bi bil prišlemu Matičetu goltanec izdrli; kar se vsujejo iz hiše lovci, in kaj hudirja — bili so Moravčanje. Moral jim je gotovo kdo povedati o najinem begu, da so naju prišli tako daleč čakati. „Miha,“ pravim sam pri sebi, „sedaj pa le udrihaj, kar se da, če ne, je po tebi,“ in pri tej priči zgrabim bukovo poleno, mahnem krog sebe, in koj jih je pet ležalo. — „Miha,“ pravi Janez, ktereга je imelo že pet lovcev pod koleni, „beži kolikor moreš, mene ne rešiš več, — le srečno hodi, saj vem, da se več ne vidiva.“ — Sam nisem vedel, kaj bi storil. Težko mi je bilo prijatelja pustiti, videvši pa, da ni drugače, mahnem še parkrat krog sebe ter si naredim prostor do steze, potem pa jo vderem, kar morem, proti cesti. — Takrat sem bil, Bog mi grehe odpusti, ranjcega Céneta res tako loputnil po glavi, da ni bil nikdar več zdrav. — Janeza nisem res nikdar več videl. Pri vojakih je jel vedno huje in huje bolehati in poslednjič je umrl v Ljubljani. Lovci so ga bili takrat tako pretlačili, da je jel kri pljevati. — „Da imam že le enkrat št. Ožbolt za hrbtom,“ pravim sam pri sebi, ko jo maham doli proti Konfinarju, „sedaj sem pa že dober.“

— Gori v tistem preklicanem grabnu je vedno dosti potepuhov; ko maj bi bilo, da bi človek na prazne žepce tiščal; jaz sem pa takrat imel precej denarja seboj; ranjca mati so mi bili dali šest šmarnih tolarjev, oče pa polno pest petic, nekaj sem imel pa tudi sam, kar sem si bil prislužil z mizarijo. Da bi te hudirja, ne bi bil slab ogrénil, kdor bi se me bil lotil.“ — Na Vrasko prišedši, se dobro nakosim in napijem pri Gorograncu, potem pa jo maham naravnost proti Celju in odtod proti Ptujem. Kajti mislil sem si: čem dalje sem od doma, tem bolje bo. V Ptujem sem pa že začel nekoliko popraševati po službah. „Če se najde kaka taka,“ djal sem, „da bo meni všeč, bom pa poskusil, če ne preveč svojih denarjev potrosim.“ V neki gostilnici poprašam starega moža, ki je sedel pri poličku rumenega štajerca, če bi mi vedel povedati za kako službo.

„Službo, hm,“ namrdne se stavec ter me jame meriti s svojimi majhnimi očmi od nog do glave. „Ali znaš kako rokodelstvo?“ „O to pač to,“ pristavim jaz, „mizar sem in pa tesar, kar kdo hoče.“

„Mizar in tesar, — nu potlej bi ti pa svetoval na Ogersko hrasti obrezovat. Tamkej si lahko več prislužiš; nego tukaj med nami, kjer je že polno mizarjev.“

„Šment“ mislim si, „saj to-le res ni slabo. Čez zimo ostanem na Ogerskem, s pomladi pa se vrnem domu, tačas se bodo vojaške homatije ravno nekoliko polegale,“ in res jo mahnem še tisto popoldne proti Ogerskemu. Ali vrag te plentaj! Nekaj časa je še bilo, dokler sem hodil po Štajerskem, potem pa je jelo prihajati čedalje bolj puščobno. Vasi so bile vedno bolj poredkoma, vročina huja in huja, drevesa pa nikjer nobenega, da bi se bil mogel v senco vleči. Žeja me je trla, pa pomagaj si, ker ni bilo nikačega studenca in krčme, še za cesarsko podobno nisem mogel pijače dobiti. — Tako sem hodil tri dni lačen in žejen, in če sem prišel do kake vasi ter sem poprašal, kje hrasti sekajo, vedno so mi dalje veleli. „Menda so v sami peklenski luknji tisti gozdi,“ rentočil sem vedno bolj nevoljen, „da ne morem do njih priti; pes vendar, da bi mi pri vojakih ne bilo moglo slabeje biti, ko mi je tu.“

Nekega večera, ko je že sonce zašlo in mi je večerni hlad pot nekoliko zljajševal, sklenil sem dalje potovati, da bi prišel do kake hiše in si lakoto in žejo nekoliko potolažil, ki ste me že zeló trli. Kakor sem že prej rekel, ravno tako-le lepo je svetil mesec, kakor nocoj. „Lej Miha, djal sem sam pri sebi, „kako je bilo prijetno včasih doma, ko si zvečer po vasi hodil s fantini in prepeval:

Nocoj je pa prav svitla noč,

Ker mesec sveti celo noč,

Ker mesec sveti celo noč

In men' zaspat' ni moč.

Nocoj bi pa rad zaspal, če prav mesec lepo sveti, ko bi se imel le kam vleči.“ Tako premişljevale krevsal sem dalje po planjavi. Ne dolgo potem zapazim v daljavi luč. „Čast bodi Bogu,“

pravim, „sedaj bom vendar prišel do kake hiše,“ in delal sem pol večje korake, da bi bil prej tam. — Pa kaj mislite, kaj sem zagledal, ko pridem blizu? Krog velicega ognja so skakali nagi ljudje, veliki in majhini in grozno grdo kričali. „Ali sem prišel na Klek med copernice, ali kaj-li,“ pravim sam pri sebi, „kaj tacega pa zopet nisem videl svoje življenje. Včasih sem slišal doma o Pesjanih, ti bi jim bili po glasu popolnoma podobni, samo ušes nimajo pasjih, kakor so rekli ranji stric, da je imajo Pesjani.“ Strah me je bilo, da nikoli tega, in mislil sem jo že v stran zaviti, kar mi priletita dva krepka hrusta nasproti ter me ustavita. Gobezdala sta nekaj in vpila nad menoj, da Bog nas varuj; videvša pa, da ju ne razumem, jameta govoriti po slovenski, toliko da sem ju za silo razumel; izpraševala sta me, kdo da sem, in mi velela, naj grem ž njima k ognju. „Ko bi jaz imel le tisto poleno v rokah,“ mislim si, „kakor sem je imel v Podmilih, jaz bi vama že pokazal, kdo da sem, pa sedaj sem v vajinih rokah.“ — Krog ognja je stalo nekaj vozov in zraven po trati se so pasli konji, suhi, kakor sami gredeljni, krog pota pa je ležala odrta mrha. Debelo sem gledal to čudno derhal, oni pa mene. Bili so razmršeni in črni kakor sami peklensčeki; le malo jih je bilo zavutih v stare zamazane cunje, drugi pa so skakali krog ognja, kakor jih je Bog vstvaril, kar v Adamovih hlačah. Babe so dojile otroke, nekatere so pa kuhale v velikih kotlih; moški so mesarili tisto odrto merho, katero sem imel v začetku za tele, videvši pa konjska kopita, sem koj spoznal, da je mlado žrebe, ki jim je menda na poti krepalo. Ker sem bil zelo lačen in žejen, zaprosim jih, da bi mi dali kaj jesti in piti. Koj mi prinese stara zgrbljena baba kos špeha in v čutari nekaj pijače; mislil sem, da je voda, pa ko pokusim, bilo je žganje. Špeh sem položil na stran; kajti nisem ga mogel jesti, če tudi sem bil lačen, ker bil je ves umazan in osvalkan. Videvši, da mi špeh ne diši, izvleče zraven mene sedeči rujavokožnež iz kotla velik jezik ter mi ga dá, špeh pa je sam kaj slastno povžil. Nekoliko zavoljo lakote, nekoliko pa tudi zavoljo zvedavosti pokusim jezik, da bi vedel, kakošno je konjsko meso. Ni bilo slabo, samo nekoliko je dišalo, torej sem vsega pohrustal. — „Naj si že bo,“ pravim sam pri sebi, „nocoj ostanem v tej družini, če so prav cigani, ker vem, da me ne pusté dalje; zjutraj zgodaj pa, ko bodo še trdno spali, pobegnem jo s tega satanskega prebivališča. Pa ni bilo tako, kakor sem mislil. Cigani me spravijo na voz, v katerem je bilo nekaj slame in me trdno privežejo k lestvam, potem pa se spravijo otroci k meni, mi preiščejo vse žepe, ter poberó do zadnjega bora vse, kar je bilo v njih. Najrajši bi bil podavil to gomazen, pa se nisem mogel ganiti. — Celo noč nisem zatisnil očesa, vedno sem premišljeval, kako bi se rešil teh pošasti.

Drugo jutro me zopet odvežejo. Velik, ves poraščen cigan stopi k meni in pravi: „Brate, sedaj si naš; če te je volja, pristopi k naši družini in priseži nam zvestobo, če ne, pa te kar poturčamo,“ pri tej priči pokaže mi velik nož. Kaj sem hotel storiti, moral sem se vdati. „Naj bo,“ djal sem sam pri sebi, „ker ni drugače, bom

pa poskusil to službo. Saj zató mi Bog ne bo zameril, če sem to storil; saj krast ne bom hodil, le nosil bodem za njimi, ko pa domu pridem, bodem se pri gospodu fajmoštru ali pa pri menihih v Kamniku do čistega vsega izpovedal, pa bo.“ Sedaj prinese neka baba dva lesena klinčka, položi ju navskriž, mi velí položiti desno roko na-nju, potem pa zamomlja nekaj besedi nad njimi ter mi ju dá, rekoč, naj ju denem v žep, ker to je znamenje prisege, ki sem jo storil. „Ti in tvoja klinca, grda copernica,“ pravim sam pri sebi, „preč ju pomečem pa bo, kedar se mi bo zdelo, potlej me pa v uho piši, če me hočeš.“

Cel teden smo se vlačili po planjavi, pa prišli nismo nikjer do nobene hiše. Jaz sem se bil že dobro navadil žganje piti, špeh jesti in tudi konjsko meso mi je dišalo. Bil sem že, tako rekoč, popolnoma cigan, samo da nisem na pol nag hodil.

Nekega jutra odideta dva naših tovaršev nekam, povedal mi ni nihče kam. Zvečer prideta nazaj in se pogovarjata dolgo z našim glavarjem, kateremu so reki Jenö. — Zvečer nismo šli spat, kakor druge krati; pili smo in jedli, otroci pa so gnali svoj „vija, vaja, úja haja,“ da je kar po ušesih zvenelo; mislil sem, da sem v hosti, kjer je polno čukov. Proti polnoči naprežemo konje in gremo dalje. Med potjo stopi k meni Jenö in pravi: „Danes se moraš skazati, da si vreden naše družčine. Kmaló srečamo nekega bogatega mesarja, ktereга moraš ubiti in obropati.“ Meni je začelo mrzlo prihajati. „Ljudi pobijati,“ mislim si, „Bog in sveta mamka božja tega pa ne!“ — Nismo dolgo hodili, ko se prikaže po planjavi sem človeška podoba. Glavar pošlje mene in še nekega družega cigana, s katerim sva bila najbolj prijatelja, ker je bil nekako bolj človeški, nego drugi, naprej. Približava se mesarju. „Ubij ga ti,“ pravim tovaršu, „jaz ga ne morem.“ — „Le ti ga ubij, jaz ga ne smem, mi kratko odgovori. — Dolgo sva se pričkala, kdo bi ga ubil, slednjič pa se vendar pokaže nekaj vozov sem po planjavi, ki so me rešili zadrege. Sam Bog je je bil takrat poslal. Mesarja smo pustili pri miru ter šli dalje, Jenö pa je grozno klel, ker nam je spodletelo.

Cez tri dni potem pridemo v Zagreb. Spravili smo se v neko krčmo, kjer je bila ravno godba. Pili in plesali smo, da je vse v prek letelo. Jaz sem se vrtel z neko še precej zalo natakario, da je vse z mene teklo, in delal sem se kakor bi mi vse drugo ne bilo nič mar, v glavi pa sem si jo bil že iztuhtal. Ko vidim, da so cigani že zelo pijani, in da se več ne zmenijo za me, spustim urno babo iz rok ter jo poberem skozi duri in bežim na cesto, kjer so bili vozniki. Kmaló jih dobom nekaj, ki so šli v Ljubljano; povem jim, kaj se mi je zgodilo, ter jih prosim, da bi me skrili kam na voz. Vtaknili so me bili v „prično“ in me zametali s plahtami in tako sem prišel srečno domú.

Tako sem jo bil uvihn timer ciganom, pa še dan današnji, pri moju ruha, ko bi me dobili, sem mertev.“

Pèkec je končal svojo povest, mesec je prilezel ravno nad hišo, v vasi pa so začeli fantje peti:

Nocoj je pa prav svetla noč,
 Ker mesec sveti celo noč,
 Ker mesec sveti celo noč
 In men' zaspat' ni moč.

Krasno se je razlegala pesem, jaz sem pa vzdihnil: „beatus ille, qui procul negotiis &c.“

Jaz pojdem pa k svoji ljubei v vas,
 Da bodem imel kratek čas,
 Da bodem imel kratek čas
 Bom šel k svoji ljubei v vas.

Narodne pesme. *)

(Priobčuje M. Valjavec.)

1.

(Iz Zamladinca.)

Spravljajte se, devojčice,
 Sprek Dunaja na rožice.
 'Se su rože spotehnule, (?)
 Samo jedna zaostala;
 Nju pitaju druge rože:
 Kaj je tebi lepoj roži,
 Kaj si tako zaostala?

Malo sem se spozadela
 Za očkeve bele noge,
 Za majkina bela krila,
 Za sestrine žute kite,
 Za bratcove ostružice,
 Za ljubove svetle sable.

2.

(Iz Zamladinca.)

Višnice su obrodile
 Više više neg je lista.
 Nje mi čuva devojčica,
 Onud jaše star katana:
 Pomoz bože, devojčica.

Bog pomagaj, star katana,
 Bi li meni višen dala?
 Ne bi tebi višen dala,
 Da bi višna zahman išla.

Višnice su obrodile
 Više više neg je lista.
 Nje mi čuva devojčica,
 Onud jaše mlad katana:
 Pomož bože, devojčica;
 Bog pomagaj, mlad katana.
 Bi li meni višen dala?
 Ja bi tebi višen dala,
 Da bi višne kupovala.

3.

(Iz Zamladinca.)

Bele vile kolo vile
 Okol građa grofovoga,
 Grofi su se spominali,
 Š čim bi vile darovali:
 Hočemo je z lepem darem
 Z lepem darem cvancigarem.
 Fala fala, ma gospoda,
 Nad tem njevem lepem darem **)

*) Veći del teh pesmi se poje na kresu, ki ga kurijo pastirji, počemši od sv. Jurja do sv. Ivana kresnika. Pesmi, pri katerih je zapisano: Iz Zamladinca, je zapisal marljivi nabiratelj Jože pl. Štrak.

**) Njevem = njihovem; darem m. darom. — Na Ivanje idu po kresnicah. Lepo se opraviju i idu cel den po selih puce i dečki i pevaju pri 'saki hiži a 'saki im mora nekaj dati jajec, sira, masla, mele ali penez. Kaj goder naprosiju, s toga si napraviju gosti na Petrovo.

Ki su dali, darovali,
 Podaruj nje mili bože
 Mili bože i Marija
 I Marija milostivna
 I denešni sveti Ivan.
 Sveti Ivan pomози nam!
 I mi od vas i bog pri vas,
 Vam na domu dobre zdravlje,
 Nam na putu dobru sreću.

4.

(Iz Zamladinea.)

Gjurek nam je kres naložil,
 Na Gjurgjevo na večer *)
 Z jednom rukom kressek kuril,
 Z drugom rukom venek vijal,
 Nestalo mu malo zlata
 Malo zlata za dva lota,
 Ide si ga k očku prosit:
 Dej mi, oček, malo zlata,
 Malo zlata za dva lota.
 Ne dam, ne dam, sinek Gjurek,
 Mene zlato drago stoji,
 'Saka loca dva dukaca.

Ide si ga k majki prosit:
 Dej mi, majka, malo zlata,
 Malo zlata za dva lota.
 Ne dam, ne dam, sinek Gjurek,
 Mene zlato drago stoji,
 'Saka loca dva dukaca.

Ide si ga bracu prosit:
 Dej mi, bratec, malo zlata
 Malo zlata za dva lota.
 Ne dam ne dam, bratec Gjurek,
 Mene zlato drago stoji,
 'Saka loca dva dukaca.

Ide si ga sestri prosit:
 Dej mi, sestra, malo zlata
 Malo zlata za dva lota.

Ne dam, ne dam, bratec Gjurek,
 Mene zlato drago stoji,
 'Saka loca dva dukaca.

Ide si ga k ljubi prosit:
 Dej mi, ljuba, malo zlata,
 Malo zlata za dva lota.
 Dala ljuba malo zlata
 Malo zlata za dva lota.
 Bolša ljuba neg 'sa družba.

5.

(Iz Zamladinea.)

Oj zelena šipkovina,
 Bog Marija **)
 Ne rasti mi blizu puta
 Blizu puta blizu kola:
 Junaci se zagrozili,
 Da te hoću spotrgati,
 Za klobuke nametati,
 Onak k meši pošetati
 K rani meši majki boži.

Oj zelena šipkovina,
 Ne rasti mi blizu puta
 Blizu puta blizu kola:
 Devojke se zagrozile,
 Da te hoću spotrgati,
 Za partice nametati,
 Onak k meši pošetati
 K rani meši majki boži.

Oj zelena šipkovina,
 Ne rasti mi blizu puta
 Blizu puta blizu kola:
 Snešice se zagrozile,
 Da te hoću spotrgati,
 Za pečice pometati,
 Onak k meši pošetati,
 K rani meši majki boži.

*) Ta stih se poje za vsako vrstico. — loca, dukaca, braca m. lotca, dukatea, brataca.

**) Ta stih se pripeva za vsako vrstico. — Parta, partica je pokrivalo, ki jo na glavi nosijo samo dekleta, dokler so device. Ktera devišstvo zapravi, ne sme več parte nositi. Ženske oženjene, kterim se sploh pravi sneha ali snešica, nosijo peče ali pečice.

6.

(Iz Zamladinca.)

Mili sinek, dragi Ivek,
Gde si sinoč bil?

Mila majka, draga majka,
S konji na paši.

Mili sinek, dragi Ivek,
Jel' si kaj videl?

Mila majka, draga majka,
Jesem tri ženske.

Mili sinek, dragi Ivek,
Kaj su delale?

Mila majka, draga majka,
Srce vadile.

Mili sinek, dragi Ivek,
Koja najprva?

Mila majka, draga majka
Vi ste najprva.

Mili sinek, dragi Ivek,
Koja zada mnom?

Mila majka, draga majka,
Sestra za vami.

Mili sinek, dragi Ivek,
Koja za sestrom?

Mila majka, draga majka
Ljuba za sestrom.

7.

(Iz Zamladinca.)

Zima me tere, mamica,
Za jenu mladu devojkju,
Kuju sem videl na sejmu
Pri svetem Gjurgju na Druju;
Čin'te mi, majka, mrtev glas,
Da dojde mlada devojka,
Kuju sem videl na sejmu
Pri svetem Gjurgju na Druju.
Došla je mlada devojka,
Idu mu zubi na posmeh,

Idu mu oči na pogled,
Idu mu noge na pohod,
Idu mu ruke na posel,
Idu mu vusta na kušec.

8.

(Iz Zamladinca.)

Lepoj Tomi kolo igra,
Vu dolini zelenini.

Toma ima verne sluge
Verne sluge domišlene:

Vrane konje osedlaju
Osedlaju, obuzdaju.

Sede Toma na jednoga,
Sede Kata na drugoga,

Onak jašu malo dalje,
Nju zapita lepi Toma:

Gde kaj vidiš, lepa Kata?
Ja ne vidim nigde nikaj

Samo jedne lepe grade.
Ako budeš dobra, Kata,

Onde budeš ključarica,
Belem kruhem filjarica,

Rusem vincem krčmarica.

9.

(Iz Zamladinca.)

Lepoj Gjuro šaltvu igra *)

Šaltvu igra, svate zbira.

Nazabral je svatov dosta

Vnogo dosta sedemdeset,

Još ih fali oni' sedem

Oni' sedem muzikašov,

Muzikašov, trumbetašov.

Onak išli po devojku

Po devojku Medjimorku.

Medjimorke zle devojke:

Nit su prele, nit su tkale,

Nit su tkale, nit su švele,

Nit na domu čuvarice,

Nit na polju težačice,

Nit na vrtu plevačice,

Nit vu gori pastirice,

Neg vu fladu počivale.

*) Šaltva je nekša žvegla ali piščalka iz javorovine ali klenovine.

Rudeča suknja.

(Poljski spisal M. Čajkovski, poslovenil Podgoričan.)

(Dalje.)

„To je bilo prve dni septembra meseca 1811. leta. Francoska vojska z rusko ni bila več skrivna, ta čas je bila že vsemu svetu znana vést. Naša mladež je kar skrivaj zapuščala svoje domove in drla v vojake v Varšavo; ali jaz ne tajim, da-si to ni na čast mi: ljubil sem res svojo domovino, toda ker sem že od nekdanj zmerom slišal, da se Poljska ne more ničesar nadjati od Francoske, le nesreče, zato me je skelela ta vojna; bolelo me je, da Poljaci prijemljejo za orožje, in le zato mi vojska tudi ni bila na mar, temuč samo ženitev. Jaz sem bil odkritosrčen in sam svoj že, torej nisem nikomur tajil svojega mnenja o vsem tem; sestra in zet sta brž raztrobila to po sosesčini, in izvedel sem potem, da sta še povečala stud, ki sem ga imel na to vojsko, in da sta razupila me, kako da sem hladen do svoje domovine. Pavlina bi bila po vsej sili rada spremenila moje misli, in nastopek tega so bile pogoste razprtije in naposled mil pomirek, dolžila me pa vendar ni, zato ne, ker je videla: čeravno napek sodim, da mi srce vendar-le gori za očetnjavo. Sosedna mladež ni marala za-me, hladna je bila do mene in zmerom je kuhala skrivnosti; mene pak, da-si me oča nikoli ni pustil med to mladež, vendar me je peklo to, ker so bili tako mrzi moji vrstniki, to me je bolelo prav res; njihove skrivnosti mi pa niso bile nič na mar, za tiste sem se zmenil toliko, kolikor za sneg poprej to leto. Ravno ta čas je prišel k grofinji Dzedušicki nek mlad človek lepe postave in precej imenitnega rodú: Vladislav Boski po imenu. Vse njegovo življenje je bilo zavito v neko megleno skrivnost, vzlasti meni. Pavlina je večkrat prišla k gospej Dzedušicki, zato sem tudi jaz pogosto zahajal tjakaj. Gospod Vladislav je bil nenavadno ponosen vpričo mene, in nekako zaničeval me je rad, z mojim svakom je bil pa dober in prijazen. S tem skrivnostnim in meni zagovednim človekom sem se le nekolikrat menil, in že sem bil namenjen, da se osvetim ali z železom ali pa s svincem; toda Pavlina je zaslutila to, da-si jaz nisem ni besedice zinil o tem, in na kolenih mi je ubranila to. Kar Pavlino zadeva, to pa ni bilo nič skrivnega meni, ker sem jo poznal, kako gori za domovino, in ker sem vedel, da je Vladislav poslanec iz varšavske kneževine.“

„Sestra je zmerom tožila, kake rane jej seka očina smrt. Neka dne pride k meni, prime me za roko, in zapazil sem jej solzo v očéh. Djala je: „Tomaž, ti si nesrečen!““

„Draga moja, zakaj?“

„Ne smem povedati, zakaj.““

„Povedi, zakaj sem nesrečen, ali me imajo ne mara za nevernega Poljaka?“

„O ne, tega ne tega.““

„Ali je ne mara ta Vladislav kaj spredel o meni?““

„O tudi ne ... Ta gospod Vladislav ...“ — in stresnila se je.

„Govori, za Boga vendar!“

„Ako hočeš ... Vladislav ima rad Pavlino.“

„Ali je to tako čudno, kaj? Pavlina je krasna, tako dobra.“

„Ali tudi Pavlina ima rada Vladislava.“

„To ni mogoče!“ — Kakor bi me bila strela zadela, tako planem po konci; kakor besen, tako sem dirjal po sobi. — To je laž; to je prevara! to ni res! — Onemogel sem in sedel nazaj na blazinjek; sestra je sedla k meni in začela poljubljati me.

„Tomaž, pomiri se, saj si sam hotel to; da mi ni do tvoje bodočnosti, nikoli bi ti ne bila povedala tega.“

„Kaj? zavpijem, še zmerom ti roji to po glavi, ali mi moreš dokazati to?“

„Zakaj ne, samo poslušaj me, da dir in deja ne zbudiš v Dzedušickinej hiši.“

„No, govori.“

„Ali mi prisežeš na materino ljubezen?“

„Prisezam ti na njo, le povedi, kar hočeš, samo prepričaj me.“

„Zalostno je zmajala z glavo: „Rada, na tem je tvoja sreča, tvoja bodoča osoda, le čaki malo tu-le“ — in odšla je.“

„Oh, ne moreta misliti, kaj se je godilo z menoj: kakor peklenški ogenj, tako me je žgala žarljivost, sramota me je rudila, ko se je zbudil v meni sum na Pavlino, na mojega angelja; ta pot se je moja ljubezen borila s strašno pošastjo, in dušo je ognjusila nevera; ali vendar, majhen žarek nade je posijal v mé in šepnil mi na uho: vse to ni res. Začnem misliti, kaj bi, ali naj se prepričam ali kar v nemar pustim svoj sum, ko je bila sestra stopila v sobo: „Vstani, idi z menoj! toda rotim te na spomin na našo mater, ne žugni ne besede.“

„Vstanem in grem za njo; ali na smrt obsojeni zločinec ne gre na morišče s takim strahom, ne tako bolesten, kakor sem bil jaz, ko me je srce gnalo za sestro, da se prepričam, ali je res kaj ali ne. Prijel sem se sestri za suknjo tako, kakor se grešnik svojega izpovednika prime za obleko, in zdelo se mi je, da se držim svojega rabeljna. Dala mi je znamenje, naj grem po prstih, tiho; ko sva bila prišla k durim pred sobo, kjer je bival gospod Vladislav, vprem oko skozi špranjo. Gospod Vladislav sedi na naslanjaču, Pavlina pri njem, Vladislav jo poljublja, gladi jej svitile lase. Stemnilo se mi je pred očmi; zgrabi me jeza; hotel sem duri razbiti; vskriknem in zgrudim se. Kakor bi se mi bilo sanjalo, slišal sem duri, da so se odprle, in glas tistega Vladislava: „To je sramota, Poljak — kateri je hudoben, tak je tudi zalezovavec!“ — Jaz planem po konci; Vladislav je odšel mimo mene, rekši: „Pavlina, bodi zdrava, ali molči.“ — Hotel sem skočiti za njim in ubiti ga, ali nezvestnica je stopila pred-me: „Tomaž!“ — jaz sem jo pal pehnil od sebe: poberi se izpred mene, izdajna kukavica! — V tem pa prihitita moja sestra in zet; sestra je po sili odpeljala jokajočo Pavlino v sosednjo sobo in ihtila se in kričala: „Tomaž! Tomaž!“ —

Jaz se kakor v omedlevici zgrudim v naročje baronu, in ko sem se zopet zavedel, potlej sem se satanski zasmeljal iz same obupnosti in zavekal sem: idimo za tem Vladislavom! Moj zet je pritrdil: „Idiva, moj voz je že pripravljen, Katarina se popelje pa v tvojem.“ Razšli smo se, pa nič posloveli ne; prepričal sem se, da je izdajica moja ljubljenska; česa mi je bilo več treba? Nezvestnica! ali vendar me je bilo strah, nisem je klel, čutil sem, da jo imam še rajši nego sem jo imel poprej vedigabog kdaj. Na poti mi je djal baron, da bi zastonj iskala gospoda Boskega, ker se gotovo ne pokaže več, in potlej je dodal še: „Ljubi moj Tomaž! saj veš, kako Poljke goré od same ljubezni do svoje očetnjave, ti pa nečeš na to vojsko, in prav je to; ta Vladislav nek da je častnik v poljskej vojski; nič čudnega torej, če se je v tega viteza zagledala Pavlina — mlada, žive fantazije, nestanovitnega srca; ženske imajo rade viteze. Jaz sem Kurlandec, a ne Poljak, in kdo vé, morebiti pojdem na poljsko vojsko, ako Napoleon prihrusi v našo domovino; tudi Katarina je Poljka, ali te vaše Poljke so čudne čarodejke.“ — Te baronove besede so mi odprle oči, blagoslovil bi je bil, ko bi bil le kaj mogel blagosloviti takrat; sklenil sem sam za-se: kar na vojsko pojdem, tamkaj se ali povitezim ali pa slavno padem, naj potlej vsaj žaluje po meni ta nezvestnica, zakaj bi neki domá ostal? ali mar zato, da bi mi zmerom pred očmi bila ta nevernica, zmerom na misli? ali zato, da bi dihala tisti zrak, ktereга ona diše? o ne! boljše, da poginem, da vse dokončam, potlej porekó ljudjé: škoda za-nj, to je bil dober Poljak, — ona morebiti vendar kdaj pojče po meni: vreden je bil moje ljubezni, umrl je za domovino.“

„Na večer, ko je bila sestra prišla domú, povedal sem, da nečem več na dalje iskati gospoda Boskega, da grem rajši v Varšavo, zato da se v vojake zapišem tamkaj. Sestra je jokala, baron bi me bil rad odvrnil od tega namena; menil sem, da me iz same ljubezni odvrtača, da ne, in srčno sem bil hvaležen obema, kajti milo se zdi človeku to, če so v nesreči ljudje, kateri nas imajo radi. Naposled odrečem, da nič in nihče ne spremeni moje namere. Sestra in baron sta se začela posvetovati, kaj in kako z našim premoženjem. Rad bi bil videl Pavline, samo enkrat še; tega me ravno ni bilo tako sram, samo govoriti mi ni dalo o tem, zato sem vès žalosten kar najlože moč odšel v Kamenec. Tamkaj sem si za novce dobil krstni list, polnoletnost sem le kúpil, namreč da sem štiri in dvajset let star. Kar je bilo mojega, to sem vse prodal baronu Ajdenbaumu. Dobil sem bil priče, te so se podpisale, da-si so bili pri izplačanju vsi, potlej sem pa odšel skozi Galicijo v varšavsko kneževino.“

„Dva meseca pozneje sem že imel hulansko monturo petnajstega polka, in 1812. leta pod Mirom sem bil že poln krvavih ran. Konj je poginil, mene so pa Rusi vjeli; gnali so me z mnogo drugimi zalótcenci vred v Novo-Čerkasko, od ondi pa v Gruzijo, v veliko mesto, Tiflis po imenu. Vès ta čas me ni ne enkrat zapustila misel na nezvesto Pavlino; kakor senca za osobo, tako je bil njen obraz

zmerom v mojej duši. Na vojski sem neprenehoma gledal, kje je ta prokleti Vladislav Boski, pa nikjer ga nisem mogel najti; da bi bil vprašal, ali vé kdo za-nj, tega se pa nisem upal. Bolj in bolj sem se ogibal svojih znancev, menil sem, da vsakdo že vé za mojo nesrečo in da vse govori o njej. Sklenil sem trpeti vse in molčati, le natihoma sem vsako minuto, vsak trenutek na misli imel nezvestnico in svojo ljubezen, da mi le svet ni nič govoril o tem.“

„Ves bolen, reven, bos, polunag sem z drugimi zalotenci vred sedel v tifliškej trdnjavi; žalosten sem premišljal minolost, na prihodnjost se pa še zmisлил nisem; kar stopi v ječo nek ruski častnik, konjik; imel je ostroge in sabljo; zdelo se mi je, da sem ga že videl nekda; pogledam dobro, — prav ta je, Abas-Išmil, moj prijatelj iz Odese; nisem ga hotel, ali prav za prav, sram me je bilo, da bi ga bil ogovoril. Hodil je gori in doli med zalotenci in gledal tako, kakor bi bil iskal koga; stopil je k meni, in spoznal sem mu na očeh, da me pozná, ali dal mi je znamenje, naj nikar ne izdam tega. Poklical je častnika, ki je stražil nas in vpričo njega vprašal mene: „Ali si častnik ali prostak?“ — Jaz mu odgovorim: prostak.“

„Ali bi šel k meni v službo?“

„Zakaj ne, odgovorim zopet. Prijatelj se obrne k častniku: „General mi je dovolil, da smem enega Poljaka izbrati za svojo službo, in ravno tega-le bi rad“, — meni pa je djal: „Hajdi z menoj!“ Častnik nekako grozno pogleda kabardinskega kneza, a jaz sem kar odšel za svojim gospodom. Ko sem bil prišel v Abas-Išmilovo stanovališče, zgrudi se mi Abas-Išmil v naročje in začne objemati me: „Jazloviecki, srečen sem, da sem te otel iz nesreče, še danes po noči moraš od tu!“

„Zakaj?“

„General je dobil zapoved, da vas mora nekoliko poslati v Sibirijo; ti si pa prvi tistih eden; jaz sem prečital zapoved, in izvedel sem, da si tukaj. General je oženjen z mojo teto; dovolil je, da smem enega Poljaka, ktereга hočem, vzeti za svojo postrežbo; idi, tukaj pri meni je nek tvoj krajan, drugo izveš od njega,“ — in peljal me je v sosednjo sobo, ali koga sem tam zagledal? Otarem si oči, pa jim nisem mogel verjeti; ná, zopet ta prokleti Vladislav Boski; že sem hotel planiti na-nj in zmahati ga s pestmi. Abas-Išmil me je suplo pogledal v obraz; Vladislav se približa mi: „Gospod Jazloviecki, meni se nič čudna ne zdi tvoja besnost, ali vendar, znaj, da sem jaz Vladislav Zagórski, Pavline Zagórske, tvoje drage — brat.“ — Moja besnost se je spremenila v otroško veselje, planil sem mu okoli vrata in začel jokati od samega veselja. — Vse ti je odpuščeno; mnogo žalosti ste učinili mojemu in njenemu srcu; Pavlina me je ljubila, Pavlina mi je bila zvesta.“

„Ljubila te je in ljubi te še zmérom, zvesta je bila ti in zmerom ti je še in bode! Da nisi nič vedel, kdo sem jaz, to ni moj greh, temuč tvoje sestre in tvojega svaka; oná dva sta te nam črnila, da nisi pošten, celó, da si nevaren človek, ki bi utegnil vse

razodeti vladi. Pavlina ti je hotéla povedati vse, ali jaz sem jo rotil, da tega ne tega, zadnji čas že je pa tvoja sestra s silo ubranila jej to. Ko si bil ti odšel, potlej je nehala svakova prijaznost do naše Poljske; vsled njegove tožbe jih je že mnogo vjetih, ki morajo na tuje, in tudi tebe iščejo danes.“ — Bolestno mi je bilo vse to o mojej sestri in o tem ničemnem človeku, ki se je bil oženil ž njo, ali sladko mi je bilo vendar vrhi tega tudi zato, ker mi je bila milka še zmerom zvesta. — Govorila sva o Pavlini jaz in Vladislav in tešila se z nado, da bodeva že zopet videla Dnjeprove obale. — Na večer je prišel Abas-Išmil: „„Alo, zdaj je treba oditi, zdajci, če ne, lahko se kaj izvé; jaz porečem, da je moj sluga pobegnil, pred vrati imaš konja in vodnika, ná, tū imaš pa suknje““ — dal mi jih je na izbor, čerkeskih. Poslovim se, poljubim še enkrat svoja najboljša prijatelja, potlej sem pa odjezdil in jezdil dalje svojo pot, na to pa nisem nič mislil, kaj se mi utegne pripetiti po nekoliko urah ali dneh, le negotova daleka bodočnost mi je bila na misli, tisti čas, ko bodem Pavlino gledal.“

„Ne bodem vama pravil tega, koliko nevarnosti sem prebil na poti, predno sem prišel čez Terek k čečenskim Črkesom. Ti divji vojščaki me niso vprašali za rod, niti za imé, le to, ali imam srce — pogumno za boj, močne roke za bitev, bistro okó, da bodem sovražniku hitro za petami, ali imam čutljivo uhó, zato da zaslišim precej vsako nevarnost, ali imam krepko teló za trud, in ko so se prepričali, da imam vse to, sprejeli so me za svojega brata. Napadal sem z njimi vred bogate gruzijske vasi in dugestanske ravnine; klatili smo se po karabških gorah in pridivjali smo na erivansko planoto; večkrat smo slišali zvonove ečmelziškega samostana; Armen nam je plačal harač (glavnino), in ko smo prepluli vodo Araks, gonili smo sem ter tje bojezljive Kurde tako, kakor bi bili igrali; velikrat smo z Lezgi napojili konje v valovih kaspiskega morja, večkrat smo z Avarinci nesli strah in smrt drbenškej pokrajini; orali nismo, sejali tudi ne, zlata in drugega blaga smo imeli pa na kupe. Nikoli nismo vedeli, kje prenočimo, kje in kako bode jutro, samo to smo vedeli, da lenó ne preživimo nobenega dne, ni žalostno naše noči; pa to je bilo prijetno, to razkošno to na pol viteško, na pol razbojniško življenje, vzlasti takemu človeku, ki čutje strastno igrajo v njem. Moja čutje so strastno igrali, kajti ljubil sem; nisem jih mogel uživati v ljubezni, užival sem je v bojnej slavi, v svojem ponosu; kedar sem bil ognjen, takrat se mi je vselej zdelo, da moja milica gleda vsepoto, da me čaka z darili za bojne čine. Bratje Čečenci so me nadarili, dali so mi imé Arslan-Han, to je: silni lev. Od njih sem se naučil po levje boriti, a moje srce se je že kdaj znalo po levje ustavljati vsakemu.“

(Konec prih.)

O narodnih pesmih srbskih.

(Srbski spisal dr. J. Kaznačič.)

Domače kreposti so ona čvrsta korenina, iz katere se plodi in razcvita vsako veselje, vsaka korist meščanskega življenja. Kakoršna je družina, tak ima biti tudi narod; po nji naj se vedno ravna strah in nada ljudska. Toča pobija vejevje, jesenski veter raznaša listje, ali ako ostane deblo krepko, kmalo dobí hrast zopet svojo izgubljeno lepoto.

Tolažilo je veliko za nas, ko vidimo med tolikimi žalostnimi prikaznimi, da je ohranilo ljudstvo vsaj v onih krajih slovanskega naroda, katerih še niso pokvarile tuje navade, še neoskrunjene svoje ljube in svete šege. Zato se ima po mojem mnenji velik del lepote srbskih pesem pripisovati moči domačih čutil. Tih mir se razliva po njih, podoben svitlosti vedrega neba, pa čisto različen od sevanja in grmenja, kakor buči in zabliskuje pesništvo strasti omikano živinskih, pesništvo, ki se ne more povzdigniti do plemenitih želj, pesništvo ničemurnega veselja.

Narodnim pesmim je ime matere ime sveto. Mati je kakor so visoke stopnice, po katerih se ljubav in spoštovanje vzvišuje od zemeljskih na nebeške stvari. Lepa in nježna je prislovica, ki se navadno čuje v pesmih in v govoru Srbov, ki pravijo, kedar čejo komu reči, da je srečen ali nesrečen: Vesela mu majka! Žalostna mu majka! On in mati sta eno bitje; je-li mati daleč kje, je-li mrtva, ona vendar pri njem živi, se veseli in žalosti z njim, in kakor teče materna kri po njegovih žilah, tako seva tudi v mislih njegovih ljubezen materna.

Ime sestre je tudi sveto v narodnih pesmih; sestra, ki jo ljubeče srce postavlja med mater in ženo; ona, ki nam je prva tovaršica v letih otročjih, ki nam je čista radost v letih deviških, podobna danici, ki najprva posije po razvitem cvetji; sestra, ki se nam zdi nekaka druga mati, ako je stareja, ako pa je mlajša kakor hči; sestra, ki se čuje v domači hiši, da bi postala kedaj hči in mati druge družine, da bi združevala eno hišo z drugo, en kraj z drugim, da vzame ime tuje, da lastnega ne opusti. V narodnih pesmih kaže se nam sestra v različnih podobah, pa skoraj vselej v ljubeznjivih: prirsčna je, potrpežljiva, prijateljica tašči, pokorna tastu, dobrovoljna, ubogljiva, pomirljivka.

Kakor v pesmih, tako se tudi v narodnih šegah veliko bolj česti žena, kakor se sploh misli. V pokvarjenih društvih, kjer velja lice za srce, besede za djanje, spoštuje se žena samo z jezikom, v djanji pa se prezira. Priprosti narodje, ki še niso pokvarjeni, se ravno zató ne priklanajo ženi, ker jo spoštujejo; ne trpé, da bi bila lena, brez posla, ali da bi se pečala le s praznim lepoticenjem, ampak z njo delé imetek in trud, učé jo pokorščine, da zna potem zapovedovati, in da se nauči zeló se radovati, učé jo gorko trpeti.

Kako zares spoštuje narod srbski ženstvo, vidimo med drugim tudi pri svatbinah običajih. Oni opisi, ki je nahajamo večkrat, ki bi se onemu, kdor jih ne pozna, na prvi pogled nemara zdeli malo važni, imajo nekaj pobožnega na sebi, da se smejo šteti za zgodopisne spominke. Kakor se komu v pesmi vedno povrača na krvave boje, tako tudi Srbi na svatbine svoje šege. Toda ljubav Srbov ni še izgubila svoje moči in kreposti, kakor je oslabela pri mnogih omikanih narodih; — zakaj vzdihljeje nevestine zaglušuje streljanje pušek, varujejo jo zastave, okoli nje vihrajoče, in pogostoma se meša veselje z žalostjo, in kopje starega svata koplje grob zraven ženitne postelje. Mnoge te zapreke med upanjem in nevarnostjo, med svatbo in smrtjo, delajo ljubezen bolj gorečo in močnejšo, ohranjajo jo vedno budečo, spodbadajo jo vedno, ter ji postavljajo zraven postelje hrabrost za prijazno čuvajko. Tudi žena je v pesmih mnogokrat hrabra. Zmoči vé nevarnost z desnico in ogniti se ji z razumom; poštenje njeno je brez madeža, junaška in previdna njena ljubav. Srbinja ne govori mnogo, kakor ravnajo ženske v nekterih romanah in pesmih, ona več misli. Ker je njena ljubav premišljena in izbrana, zato je tudi stanovitna in verna. O zakonski zvestobi nahajajo se premnogi primeri v narodnih pesmih; nezvestoba pak tako na kratko pripovedujejo, da se očitno vidi, kako jim je zoperna; tudi je ne opravičujejo, in strašna sramota, ki jo zadene, kaže nam svetost običajev.

Domača ljubav razprostira se pri srbskem narodu na bratranstvo in na vso rodovino, ki je do sedaj pod eno streho živela, in bila eno družinsko pleme. Samo ime bratranstvo razprostira do tretjega rodú pravice in dolžnosti bratovske in očetovske. Tast je bil med svati, in v spomin stare ljubezni ostalo je še danes to ime enemu svatu. Prijateljstvo je posvečevalo ime pobratimstvo, in vezala je tako rekoč ena sveta vez pred Bogom prijatelje do smrti. Povestnica nekaj podobnega pripoveduje samo o germanskem narodu; ali pri Slovanih je ta zveza še bolj sveta in tim ljubeznjiveja, čim manj je narod potreboval pomoči v boji, ker se ni toliko bojeval nego stari Grmani, čeravno ni bil manj hraber v boji.

Gostoljubje, druga prelepa lastnija našega naroda, ki nam kaže plemenito zaupanje človeka človeku, je krepost, ki se približuje domači ljubavi, ki tujim in nepoznanim vdana z isto iskrenostjo ves svet si dela v eno veliko družino: krepost patriarhalska in krščanska, ktera vodi in približuje mladi svet k izobraženju. Že beseda, ki izrazuje ono milosrčno delo, kaže plemenitost čutenja. Srbin ne pričakuje samo gosta, ampak ga tudi dočaka in željno povablja. Nikdar mu gost v nepriliko ne pride; preden ga sprejme v hišo, sprejme ga v srce. Imeniten mu je, in večkrat se povrača narodu ko radostna misel ona vrstica: „Ruke šire, u lice se ljube,“ vrstica mile ljubeznjivosti, ktero bi vsaka starinska ali sedanja književnost lahko zavidala siromačnemu kmetu srbskemu in dalmatinskemu. Ali omika večkrat žali svoje varhe. Čim bolj se množi premoženje, in čim laglje se morejo pričakovati gostje, tim bolj

slabi gostoljubnost: kakor, če se izsekajo dobrave in poboljša poljsko obdelovanje, tičja gnejzda ginejo, in kola škripljejo, ker je prej strnad pel.

Srbi ljubijo gosta tujca, rekel bi, da ga spoštujejo kakor z nebes poslanega; domačemu neprijatelju ne mrzé, ampak ga prezirajo; in celó v sužnjosti se stavijo nad-i, in ravno to, da se čutijo večje, dokazuje nam, da mrzeti se ne znajo. Celó preziranje njihovo izvira bolj iz tega, da jim ni mar za tuje mrzenje, kakor iz neblage oholosti. Toliko samo se oddaljujejo od nepravde, kolikor je dosti, da jih ne preslepé. Opeharjeni dajejo povračilo, zmagujejo in prezirajo.

Marko Kraljevič je v tem in v mnogih drugih ozirih živi izgled svojega naroda. Celó Ahil ne kaže tako verno nravi grške o času junaštva, kakor Marko našo slovansko po turškem podjarmljenji. Marko poprime samo prisiljen za orožje. Uklanja se, in časi iz šale pravi, da se ne bori rad; a potem začne na enkrat in dovrši boritev. Car, s pogubami obdan, kliče ga na pomoč, in on, iskren in milosten proti krivičniku samemu, ker ga je prosil in mu djal, da mu je treba zmanega džavra, pride in ga osvobodi. Junakom srednjega veka je bila slava braniti ljubico, bojevati se tudi za neznane žene, a srbski junak hodi na boj celó za sovražnikove žene. Njegova neoglajenost je plemeniteja in velikodušniša od izobražene vljudnosti srednjega veka. Če ima srbski junak braniti mogočnega in prijatelje, raji brani prijatelja.

Čudno in edino v slovstvih, kar je meni znanih, je pa spoštovanje, katero veje v pesmih proti svetemu stanu siromaštva, in velikodušno preziranje nepristojnega bogastva. Če tudi časi pesmi omenjajo bogastvo, davajo je le v kinč in službo lepoti, ljubezni, milosrčnosti in junaštvu. Zató se v onih pesmih vidi mnogokrat, da se zlatu in biserju pridružuje ali proti njemu stavlja venec ali kaka lepa dišeča cvetica: trem kraljem podobno, ki so zraven zlata prinesli Odréšitelju tamjana in mire.

In ravno zató, ker Srbi ljubijo siromaštvo, ljubijo tudi ponižnost nježno, belemu naličju podobno, ktera brani in lepša vse ljudske kreposti, po katerih budi hrepenenje. Srbski junak je ponosen, pa ni ohol. Njegove neprijatelje pa kaže pesem kot nesramne in nepredvidne lakomneže, katerim brezočanstvo budi v srcu meseno čutje jeze in razžaljenja. Pa tudi bahač ni srbski junak, brez razloga ne dere v nevarnost, ne prezira je bedasto, a kedar ga dolžnost in sila na to pripravijo, postavi se ji hladokrvno na čelo. In ker ni smel niti boječ, tudi ni neusmiljen. Vé, kako je težko pošteno zmagati; in zato vsako zmago pripisuje bolj Bogu kakor svoji desnici.

Če tudi je jak in previden, dogodi se, da časi pade v roke neprijateljske, da je v ječi, kjer mu je smrt pred očmi, in da se ima osvoboditi ne z močjó, ampak s hitrostjo. Marko je kakor Ahil, ki časi ostane za Ulisom, in se pesem junaška spremeni v šaljiv prizor, kakor se navadno godi pri priprostih narodih.

Enkrat je zdihoval Marko v ječi črnega Arabca. Hči Arabčeva, va-nj zaljubljena, obeta mu, da ga hoče osvoboditi, samo ako se ji zaroti, da je ne bo nikdar zapustil. On pa vrže kapo na koleno in se kapi zaroti: Nikdar te nečem zapustiti. Osvobojen prestraši se njenega črnega lica, umori jo koj. Umori jo, a potem zida cerkve, da opere dušo; dar plemeniteji kakor morije Rodomontove, ktere je ukazovala za maščevanje ubite Izabele.

Velikodušna odkritosrčnost srbskega naroda vidi se v tem, kako si slika svojega ljubljenega Marka z vsemi njegovimi napačnostmi in pogreški. Ono pesništvo, ki po sili veličuje male stvari, da lepša, kar ni lepo in visoko stavlja, kar je nizko, ono pesništvo je pokvarila umetnost. Dovolj je, da se pege ne skrivajo, da se pogreški ne opravičujejo; naj je junak in pesnik pové moško in vestno; zakaj iz odkritega razodenja greha izvira dobro vedenje, ki je pozneje tim koristniše, čim manj je bilo prej znano.

Zató se časi tudi pošali srbski junak; zakaj v naravi je po-mešano življenje z dobrim in hudim, s smehom in plakanjem; saj zmir enaka resnost, zmir ena šala, niso nič drugega nego netečna hinavščina in smešna krinka. Kakor velike glave, ponižavši se do tuje slabosti, odkrivajo v priprosti besedi globoke svoje misli, ravno tako velikodušni skrivajo pod veselim licem skelečo rano svojo.

O Marku so se raznesle pripovedke naroda, kakor tice različnega glasa in perja letajo po vrhovih zelenečih se visokih planjav. Marko je predmet žalosti in radosti, slave in nade narodove mnoga stoletja. Marko kot kraljevič (kraljev sin) mrzi se oblasti nepoštено pridobljeni. Nesrečen v svojem domu, slaven zunaj doma, je v službi pri neprijatelju, ali neprijatelj se boji temnega njegovega pogleda in strahovitih njegovih šal. Ta edini izgled verno podložne moči in posluha, ki strahom napolnjuje, služi na čast umetnosti in človeštvu. Oni pa, ki prezirajo ime Markovo, ali se mu mrzé, ko čujejo, da ga v pesmih opevajo po krčmah, pustinjah in brdih, in sicer ubogi, siromašni ljudjé, ki niso nikoli videli diplomov akademskih, taki niso vredni, da bi čitali pesniška dela.

Res je, da v teku časa čutenja narodova, izgubivša zavoljo robstva prejšnjo svojo plemenitost, pripisujejo Marku običaje, ne vselej dostojne. Ona neprestana hvalisanja, ki kažejo junaštvo njegovo v pijači, čeravno nas spominjajo požrečnosti junakov Homerjevih in so na hvalo telesni moči, ki se ne straši nikake protivnosti in premaguje vsako nevarnost, vendar mislim trdno, da v starih pesmih takih hvalisanj ni, ampak da so prikrpana dve stoletji pozneje, in da so še pozneje nastale napitnice one, ktere ponižujejo pesništvo v prazno poklanjanje.

Junaki drugih narodov se boré in zmagujejo, boré se in ginejo, a srbski junak, preživévši vsakega drugega umrlega vojaka, ne umrje ni od meča ni od slabosti, timveč zaspi tiho in pokojno v sladkem spancu. Ne želi, da bi mu na zadnjo uro priča bili svitli dvori, niti truma vojniov, pokritih z zlatom in svitlim orožjem, nego vedro nebo in pa gora zelena. Svojega milega šarca ubije in

toži po njem, ki mu je tovarš bil v težkih bitvah in hudo plačanih zmagah. Zlomi in v morje vrže nepridobljivo svoje kopje, da ga tuja roka ne oskruni z nepravičnimi in nejunaškimi deli. Piše svojo najposlednjo voljo; in v polni moči zdrave pameti sklene oči v dolgo, a ne večno počivanje. Piše svojo najposlednjo željo; zapušča del svojega bogastva cerkvi, del slepim goslarjem, da poslavé pevajoči po vsem svetu ime njegovo. Iz ust siromakov želi biti poslavljen, ker vé, da glas siromakov izhaja iz srca, laglje se razširja po svetu in ljubši pride k Bogu. Marko premišljuje o dobrih delih in o slavi. Pa priprosti človek če zadobiti si vse, kar je nesmrtno: nesmrtno slavo, neminljivo nado, nesmrtno oko in junaško desnico.

„Ona ni mrtva, nego spava.“ Tem besedam Odrešenikovim so se smejali modrijani, ki so v množici zmir in povsodi pripravljeni odvzeti ocvetelemu srcu uteho nade. Smejali so se, zakaj vedeli so dobro, da je umrla deklica.

Odrešenik jo vzame za roko. „Vstani!“ reče in duh jo oživlja zopet, duh se v njo povrne, starši se čudijo, in modrijani, ki so jo imeli za mrtvo, umolknejo.

On ni mrtev, nego spava; kraj njega mu leži meč, na pol potegnjen iz mečnic, in ko ga bo potres nadzemeljski popolnoma iztrgal, bo zvek njegov prebudil našega Marka, in vzdignil se bo pokrepčan s stoletnim počivanjem, stoletnih spominov prepoln, in prišel bo kakor reka, pojena v teku z mnogimi vodami, prigrmi iz daljnih krajev. On spava in sanja o preteklih junaških delih in nesrečah, o tolažbah in žrtvah prihodnjih. Zares slika visoka in polna nade, slika nesmrtnosti narodov in pravic. Bog je ukazal, da se morejo okrepčati pozemeljski narodi, in da ne zginejo, če se samovoljno ne pogubé.

Pravica počiva tiho in spava do namenjenega dné, ali ne umrje nikdar. Ta narodna povest je basen polna resnice, povest, izvirajoča bolj iz trdne vere, kakor iz pesništva, v katero še danes ves narod veruje. Pred nekim časom pride siromašen kmet iz Poknovnika v Šibenik. Poln veselja reče svojemu gospodarju: Dobra novica, gospodar! Marko kraljević se je prebudil; videli so ga v Hrvaški. In pravil mu je na tanko, kako se je to prigodilo. Tega glasú, ki se je nenadoma vzdignil v kmetu dalmatinskem, sanjam enak, ki na lahko prihajajo in odhajajo, ne bo zasmehoval nikdo, ki vé, da je pesništvo beseda stoletja živeča, in da se odsevajo v domišljijo ljudsko prikazni nebeške, sencam mimo gredočim podobne.

Pravim, da je pesništvo beseda stoletja preživeča. Kakor dan oznanuje dnevu glas Večnega, in tiha noć priobčuje znanost Neizmernega: tako po pesmih govori zarod zarodu, duše dušam od enega kraja do drugega razdeljene domovine. Pravijo, da so se nedavno neki dalmatinski hajduki pevaje pogovarjali, po dolgem težavnem, pregrešnem in divjem junaštvu vjeti, in v ječo zaprti. Tako ravna jo nesrečni narodi, da si olajšujejo svojo nesrečo. (Konec prih.)

Misli tuje in lastne.

(Spisal Ivan Tomšič.)

- 1) Ne zavidaj brezbožnikom sreče; stalnost prave sreče brezbožnikov je le -- kratka.
- 2) Tudi šala greni prijaznost. Že večkrat si je, kdor ne more imeti jezika za zobmi, nakopal veliko zamero na vrat.
- 3) Ne upaj vsacemu, predno se nisi prepričal njegove zvestobe; pa zopet ne sumi od vsacega hudobno brez vsega tehtnega vzroka, ker to bi bilo brez vse krščanske ljubezni.
- 4) Norec ni vselej nesrečen; pa tudi modrijan ni vselej srečen; vendar pa ni še nobeden norec prave sreče imel, kakor tudi modrijan ni še nikdar v največjo nesrečo zagazil.
- 5) Spomin je pekoča srajca Herkulova; ne dá se drugače odpraviti, nego z življenjem.
- 6) K veri, k največemu blagru človeštva, mora se človek povzdigovati; vera mu mora oživljati duha in telo.
- 7) Pri vseh razlikah človeških zaumkov in pri različni vnanji izomiki imeli so vendar vsi sloviti in modri možje vseh dob le en verozakon, ki je nagibal duha od zemskega k nebeškim višinam, in le ena moč je bila, ki ga je uterjevala: vera in ljubav.
- 8) Vrata našega kratkega življenja so — grob, ključ je pak vera.
- 9) Namen vsacega človeka je — izobraževanje samega sebe.
- 10) Modrost je edina, ki človeka osrečuje.
- 11) Naše življenje je dnevnik. — Piši samo dobro va-nj in razveselil te bode vselej.
- 12) Vse si moreš kupiti, le prijatelj in veselja ne.
- 13) Kdor se je ženstvu prikupil, ta nosi svet v svojem žepu.
- 14) Čas mladosti je čas setve; po setvi se ravna žetva — kakoršno delo, takošno plačilo.
- 15) Kaj je človek brez ljubezni? Svetilnica brez luči; oko brez vida.

Značaji iz življenja našega naroda.

(Spisuje F. Kočevar.)

I. Butelj - Matevž.

(Dalje.)

Na mesto šolskega učitelja dobi zdaj domačega, in ta so oča, strogi in resni mož. Oni ga učé kmetovati; pa ne po Virgiljevem Georgikonu, in tudi ne po Zalokarjevem „umnem kmetovanji,“ ampak tako, kakor so „naši stari delali, pak so vsega dosta imeli.“ Oča mu pokažejo, kako treba za vojke potegniti na „hoti“ in kako na „tibó;“

kako se mlat in kako toporišče suče; kako se mora žvižgati, kedar konj pije in kako, kedar se oceja, in še več enakih bitnih in nebitnih stvari. Mati pa, skrbna mati, povedó mu skrivnost, od česa muhe cepajo, pri katerem koncu se začne repa lupiti, s čim se čopernice od krav in bolhe od zelja preganjajo in še več drugih skrivnosti, ki bi mu utegnile danes ali jutri od koristi biti.

Med tem zraste naš hlačiček do hlačona, Butljíček do Butljona, da sam ne vé kako in kdaj.

Fantovska leta so za Butelj-Matevža najkrasnejši, najveseliši čas. Ta cvet njegovega življenja je za-nj pa še posebno zato velike važnosti, ker je za njim zgolj vse samo „mizerija.“ Za fanta Butelj-Matevža je celi svet vrt, on pa vrtnar na njem. Koder gre in hodi, uka in popeva, žvižga in vriska vesel svojega zdravja, svoje moči in svoje mladosti; zraven pa ima „korajžo in šnajt,“ celó kedar v krčmi s svojimi tovarši pri poličku sedi. Za-nj ni prave zabave, če se ne stepe. S svojim sovražnikom ne menja dolgo diplomatskih not! Predno pa se sprime ž njim, se s pestjó po prsah lopari, da kar bobni, in s tem kaže svojo moč, svoje junaštvo in svojo pripravnost na boj. Pri njem je že tak običaj, da kjer se vino skozi grkljanec vlija, mora se tudi kolikor toliko na žilo puščati.

Če hoče biti pravi fant, mora imeti tudi svojo ljubico. Ž njo se baha in ponaša, kedar jo v krčmo pripelje in napaja. V ljubezni je pravi vitez, on je vsak čas pripravljen stepsti se za svojo ljubo drago. Naravoslovci in lovci pravijo, da se bojda jeleni, kedar se mrštijo, strašno rukajo za košute; ravno tak jelen je naš Butelj-Matevž v svojih fantovskih letih, kedar se mu prvi mahec pod nosom prikaže. Kaj je proti njemu hrvaški „cifrašti dečko,“ ali pa srbsko „momče mlado?“ Nič, kar se tiče viteštva v ljubezni. V tem obziru mu ni ne eden ne drugi pristojen vrstnik.

Veseli časi fantovanja pa skoro minejo. Oženiti se mora, oča to hočejo, ki so za-nj že nevesto izbrali, in proti očetovi volji ni nobenega ugovora. Hočeš, nočeš, moraš. Naš Butelj-Matevž se strašno šumno in hrumno ženi. Če bi zmešal bobnenje Savičinih slapov in piš Nanosove burje, dobil bi po priliki tisti hrum, ki ga pri Butelj-Matevževem ženitovanji gostje ženó. Jedi in pijače je toliko, da imajo svatje vsaj štirinajst dni dosti prežvekovati. Butelj-Matevžu ženinu lica goré kakor paprika, od same radosti ne vé, kaj bi počel. Z nogami cepeta, ko da bi bil bos v koprive ali na mravljišče zašel, z rokami ploska, s prsti počka, z jezikom brlizga in blecka in se suče v kolobarji in vrti okoli sebe, kakor nikdar ne poprej ne pozneje. Čisto zmocen je, kakor divji petelin, kedar se pripravlja nad svoje pute. Klobuk po glavi v eno mer sem ter tje pomika; zdaj ga porine v znak, zdaj ga potegne nad oči, zdaj na to, zdaj spet na drugo uho, kakor mu volja pride, in s tem razodeva svoje notranje občutke. Pa kaj ne bi rajal, saj so si še celó stari resni oča preveč naložili, da jim glava noče več po koncu stati! Še-le kedar se pipa v kleti osuší, vleže se burja in piš, in svatje se eden za drugim z bolnimi

želodci zgubljevajo. Nič ni ostalo, kakor krvava koža pod kozolcem, ki so jo do bočnika pojedli.

Od tega časa se pa začne za Butelj-Matevža drugo novo življenje. Stopil je v tretjo in zadnjo šolo, v šolo vsakdanjega življenja. Učiteljev v tej šoli je mnogo in jako strogih. Ti učitelji so: sila, nadloga, pomanjkanje, stiska, zadrega, skrb in še več drugih, ki se jim še za ime ne vé. Vsaki dan ima skušnje ž njimi, vsaki dan re-veža hudo muštrajo in motajo, dokler ga na zadnje sam ravnatelj: smrt na veliki obrajt pred sé ne pokliče. In še-le na smrtni postelji spozna: „da njemu sreče dar bila je klofuta,“ kakor je naš Prešerin popeval.

Butelj-Matevž kmet je večidel trpin vse svoje žive dni. „Skrbi in huda leta moré ubozega kmeta.“ Siromak je, in star pregovor pravi, da siromaka povsod tepó, in da za siromakom vsak pes laja. Njega je bolj kakor druge zadelo božje prokletstvo, da si mora s potnim obrazom „ljubi kruhek“ služiti. Dvoje je, kar mu še kolikor toliko življenjske sladi, eno je „ljubi vinček“ drugi pa „ljubi tobaček,“ za ktere slaščice včasih zadnji kebarček izda. Rajši je neslan in nezabeljen močnik, da le ima polen „pajkelc“ in požonec vinca. — Na svoje zemljišče je priraščen kakor polip na skalo. Le redkoma se primeri, da bi prodal svoje ognjišče, in šel z bisago čez pleča po svetu si druge domovine iskat. Tako je bilo do teh dob, kako bo pa odslé, to sam bog vé! O božiču in o veliki noči, kedar mu „ta stara“ kaj boljega ocvrè in na mizo prinese, ta čas se mu srce zeló razblaži, zgovoren postane, in pri takih prilikah zna reči: „Bog nam daj pa še k leti dočakati današnjega dne zdravim in v božjej gnadi.“

Če kdo njegove pridelke, n. pr. njegovo vino hvali, da je dobro, prec se oglasi: tega sem jaz pridelal. Če pa kdo reče, da je kislo, pa dé: kaj morem jaz zato, takošno je, kakoršnega je Bog dal! —

Prej ko so grajščine svoje pravice imele, odkril se je naš Butelj-Matevž že na dvorišču, kedar je v poslih v grajščino prišel. V kancelijo pohlevno in počasno stopivši, da ne bi gospodov škricarjev pri pisariji zmotil, položil je klobuk pod klop blizo vrat, ali pa v tisti kotič, kamor je gospoda navadno plувala, ter mirno in potrpežljivo sred izbe stojé čakal, kedaj se bodo gospod „Ferboltar“ nad njim zadrli. Ferboltarja, beriča in pa hudiča — te tri gospode je v eno vrsto postavljaj. In ta strah pred kancelijo ga še dan danes ni čisto prešel. Le poglejmo ga, kako se mu roka trese, kedar v kanceliji kako nemško pismo podpisuje.

Sploh le dvoje pisem pozna, ki jih redno iz kancelij dobiva. Eno, na ktero mora davek plačati, in drugo — tako zvani „cegelec“ — ki ga v vojnike kliče. Rad plačuje odmerjeni davek, samo da ima s čim. Enako radovoljno stopi v vojnike, kedar ga cesar pokliče. V prejšnjih časih je po štirnajst let moral za bobnom hoditi; stopal je verno in zvesto za njim; v vsaki bitvi se je skazal hrabrega junaka.

Nikjer na svetu nima oblasti zapovedovati, ž njim pa hoče vsakdo komandirati. Le doma, do koder njegov kap pada in do koder ograja

njegovega dvorišča sega, tam ga sluša vse, kar uhla nosi. Ustavnosti in parlamentiranja on ne pozna in ne trpi. Med svojimi štirimi mejniki in nad svojo družino še vse huje zapoveduje in ukazuje, kakor samodržec ruski cesar. Kedar on zarenči, da se mu zobje do zadnjega kočnika pokažejo, ta čas poskačejo otroci v zapeček in omolknejo, kakor bi se bil škanjec med vrablje zaletel. Samo „ta stara“ se včasih predrzne kaj malega besedovati in ugovarjati, pa bojé se, da ne bi mahom jupiter tonans pretvoril se v jupitra fulminatrixa, tudi ona rajša jezik mirno za zobno ograjo drži.

Otrók ima naš Butelj-Matevž, kolikor zajec mladih. Njegova ta stara ga redno v treh letih štirikrat za očeta postavi. Okoli njegove bajte je vse živo samih mladih Butelj-Matevžkov. Iz vsega tega pa se more sklepati, da Butelj-Matevževega roda še ne bo tako brž konec, čeravno bi ga nekteri radi na kisli juhi posrkali.

Kar pa ves svet ne more Butelj-Matevžu utajiti, je to, da je hudo pobožen. Vsaki dan se po trikrat prekriža, vse začenja v božjem imenu in končava v božjem strahu. Rad hodi v cerkev, in še rajši v procesiji za križem, kedar ga ob veliki suši po polji okrog nosijo. Večkrat gre tudi z bisago na božje pote, na Višarje, na Sveto goro, k Mariji na jezeru, v Bistrico na Hrvaškem itd. Rad daje v božjem imenu revežem in cerkvi, in spolnuje božje in cerkvene zapovedi vse po redu na tanko in točno kakor malo kteri.

Kar je velika nesreča za našega Butelj-Matevža, je to, da ima le malo dušne hrane. On je sicer bistra glavica, če niso gospod fajmošter krsté ga preveč s „sal sapientiae“ cincarili. Ali kaj mu pomagajo vse dušne zmožnosti, če so pa zakopane v njem kakor zlato sredi gore. On je kakor divji konj, moči ima, voziti pa vendar ne zna. Tista pridiga, ki mu jo fajmošter vsako nedeljo s prižnice naredé, to je vsa in edina edincata hrana, po kateri se njegova duša pase.

Enkrat so mu fajmošter Novice priporočili reksi, da se bo iz njih mnogo koristnega naučil. Pokazali so mu je in za branje ponudili. Vzel je je, ali samo zató, da se ne bi gospodu fajmostru zameril. Ogleđaval je je z ravno tistim veseljem, s katerim rekrut ogleduje svitlo puško, ki mu ima življenje in domovini čast braniti. Iz prva je kaj trda šla z branjem, očala in vse ni nič pomagalo, pismenke so le skakale druga vrh drugo. Bral je naš Butelj-Matevž, kakor bi voz čez kamenje trkal, zdaj se je spotikal, zdaj zastajal. Pa vsaka cesta se s časom ugladi, in tako je tudi naš Butelj-Matevž na zadnje prav točno bral. S časom so se mu Novice tako prikupile, da si je je sam na svojo roko naročil, in eden najzvestejih njenih naročnikov ostal. Hranjeval je je v posebnem omarnem predalu, ki je bil za vsakega in slednjega „nolli me tangere“. Fajmostru pa ni vedel dosti hvale zató, da so ga na Novice napotili.

Prebral je pa naš Butelj-Matevž vsak noviški list od konca do kraja, še celó astronomične in mitologične sestavke, da-si ravno jih ni razumel. To je pa storil iz tistega razloga, iz katerega štruc kamenje požira, da najme druge stvari bolje in laglje prekuhava. Plod branja Novic ni dolgo izostal, Butelj-Matevž je postal najpre-

vidneji mož, najumneji gospodar cele soseske. Naučil se je iz Novic, kako treba z gnojem ravnati, kako se hlevi čistijo, in kako se z mašinami, in sicer z manjšim stroškom, zemlja obdeluje. Pozvedel je iz njih marsičesa, kar se po svetu godi in je svojim sosedom pripovedoval. Po noviških svetih je raslo njegovo blagostanje od dne do dne. Novice so zbudile v njem spečo čut narodne svesti, da sam ni vedel kedaj, postal je slovenski domorodec.

Na zadnje se je zmožil in sklenil tudi enkrat kot „kmet“ v Novice pisati. Prilika se mu je v kratkem ponudila. Bilo je konec šolskega leta. Naš Butelj-Matevž je imel več svojih frkolinov v šoli, in šel je praznje oblečen k skušnji, da se sam prepriča napredka svojih fantov. Počastili so skušnjo s svojo nagočnostjo tudi „Bezirk-Forštêar“, sploh znani veliki neprijatelj slovenskega naroda. H koncu so se tako daleč ponižali, da so nekoliko besed na mladež v slovenskem jeziku polomili. Oča Butelj-Matevževo slovensko srce se je kar topilo o sreči, ki je s tem slovenski narod doletela, še solze so je bile skoro od samega veselja posilile. Lejte si vendar, tako so si mislili, tak gospod, ko so „Forštêar“, pa slovenski govore! To bo pa že dobro za slovensko reč v našem becirku! Predno je še nemškutarski „Forštêar“ zadnjo besedo izgovoril, že je naš oča Butelj-Matevž široko zeval, kakor bi si hotel dati zob izdreti, da na vsa usta zakriči trikratni „Živio“ in „Slava“! To vse je lepo spisal in Novicam poslal. Nazadnje je pa zdihnil v svojem dopisu: o da bi Bog dal veliko takih Forštêarjev Slovincem!

Odsehal je redno Novicam dopisaval. Opisoval je nove orgle in zvonove, javil kakošna bo letina, tožil o ognji in toči in o enakih pripetljajih. Fraze kakor: razume se kakor zajec pri bobnu; njegova beseda je glas vpijočega v puščavi; da se pravica prav spozna, treba je čuti oba zvona; to je toliko kakor bob v steno, ta in enaka besedila ima vsa v mezincu. Ravno tako vé na pamet postavo o požiganji ljubljanskega maha in o pogozdovanji Krasa, o katerih stvaréh se je pri nas razmerno že ravno toliko pisalo, kakor pri Nemcih o Šlezvik-Holsteinu.

Prišle so volitve srenjskih županov. Butelj-Matevž je znal edini „pisati in brati“ in se z gospôdo pristojno razgovarjati. Koga drugega bi bili izvolili kakor njega! In res postal je „župan mož neslan.“

Obrazi iz narave.

(Spisal Milk o.)

III.

Kakor med ljudmi, je tudi v kraljestvu živalskem nekoliko taci postopuhov, ki se jim bolje zdi uživati kakor pa delati, sploh pa bolj po gosposko živeti in pametno rabiti to, kar si drugi s trudom pridobé. Da si tega tujega blaga ne prilasté po pošteni poti,

ampak z zvijačo in silo, to jim je malo mar. Kdor je močnejši, ta ima tudi več pravic. Zvitemu lisjaku se priljubi umetno prebivališče neke kune in vzame ga v posest; ali je kuna s tem zadovoljna ali ne, o tem ne praša. Pa uboga pregnana kuna tudi ni dosti boljja; najde prostorno veričino gnjezdo in meni nič tebi nič se vleže va-nj. Pač čudno gleda gnjezdo pošteni gospodar, ko najde v svojem domu nepozvanega in nepričakovanega gosta, pa revež si pomagati ne more. Vsemu svetu nadležni vrabec opehari s silo in zvijačo za gnjezdo nedolžno lastavico itd. Najhuje pa v tem oziru ravna kukovica, ona ni zadovoljna z enim samim gnjezdom — se vé da tujim, ker svojega nobenega nima — in zidati je — kdo bi se toliko trudil — ampak poišče in porabi jih toliko, kolikor se jej ravno zdi.

Že Aristotel piše: „Kukavica leže v gnjezdu, ki si ga ni sama zidala, ampak v gnjezdu kacega manjšega tiča. Ako je našla že kaka druga jajca, požre je in znese svoja.“ Nekoliko ima Aristotel prav, pa jo vendar sodi prehudo, tujih jajcet vendar ne je, v tem jo moramo zagovarjati.

Kukovica ima grličino velikost, le kljun njen je gladek in malo zakrivljen, noge kratke pa kremplji kaj ostrí, in en prst obrne lahko naprej in nazaj, kakor se jej ravno poljubi. Dolga je skoro 14 palcev, toda polovica te dolgosti pride na rep. Barve je pepelnate, le spodaj je belkasta in počez temno pasasta; rep je črnkljast z belimi pegami, noge žolte.

Gibčna postava in maroge na spodnjem životu spominjajo na jastroba, zato je imelo ljudstvo tega za spremenjeno kukovico.

Na spomlad, še meseca aprila, pride k nam iz južnih toplejih krajev, pa vendar bolj zadnja med vsemi selivkami. Saj tudi prej nima kaj delati; ona lepo počaka, da napravijo druge bolj marljive tice čedna gnjezdca za njene mlade in pa da se izleže dosti gosenic, ki se njenemu želodčku nekaj najbolj priležejo. Svoj prihod nanzanja okolici z glasnim krikom. Toda samo samec kuka, samica kyaka. Vsak parek si izbere svoje lastno stanovanje blizo gaja ali gozda in v svojem okolji uro ali vsaj pol ure na daleč ne terpi druge kukovice. Kaj prikrito leta z drevesa na drevo, zbira je črvad vsake vrste, zlasti pa jej diše gosonice in čem bolj so kosmate, tem rajša je ima. Po deblih pa vendar ne pleza, ampak seda na veje ali pa zaletuje do žita. Od začetka junija do srede julija znese samica vsak teden eno jajce, pa nikoli v svoje gnjezdo, ker ga nima, ampak v gnjezda malih pevcev: sternadka, škrjančka, slavca, penice, tresorepke ali pastaričice, dà, celó v gnjezdo malega kraljička.

Samica leta v tem času pri zemlji okrog in kakor mačka se plazi okoli najdenega gnjezda in ko nobenega domačih gospodarjev ni domá, se vsede v gnjezdo in znese svoje jajce k drugim. Kukovično jajce je v primeri k njeni velikosti zelo majheno, nič večje ni kakor vrabčovo. Časi pa se zgodi, da hoče znesti v gnjezdo, ktero je našla v kaki drevesni duplji. Ako sta votlina in gnjezdo majhena, znese jajce na tla, po tem je vzame v kljun in položi v gnjezdo.

Samo od sebe se nam vriva prašanje, zakaj kukovica svojih jajček ne izleže sama? Odpoved je lahka, saj je dokazano, da kukovica ne znese vseh jajec na enkrat, to je, kmalo eno za drugim, ampak na dle časa tako, da bi za vsako jajce posebej morala staviti gnjezdo.

Kako pa pozna kukovica gnjezda svojih dobrih rednikov? Kako pozná, da se tudi oni živé s tacim merčesom, s kakoršnim se njej pristreže? Kako more zaupati svoja jajčeka tako različnim gnjezdom, toplim in merzlim, suhim in vlažnim?

Najde se kukovičino jajce v gnjezdu, spletenem iz suhe trave in narejenem le bolj po vrhu, nezavarovanem proti dežju in vetru, pa tudi v gnjezdu skrbno spletenem iz mahú, mehke trave in listja, znotraj vloženim z volno in perjem, na verhu pokritem in okoli in okoli dobro zavarovanem, da noben veterček ne more do njega. V tacem gnjezdu mora biti meseca junija zelo vroče. Najde se pa tudi v vse drugačnem in ravno nasprotnem gnjezdu poleg močvirja, ki ni družega, kakor izdolbena jama v vlažno zemljo, nastlana z nekoliko rastlinskimi bilkami. Pa vendar se v vseh teh gnjezdih razvije kukovica čila in zdrava. Kako čudna je ta tica, da se v mladosti tako malo zmeni za mráz in gorkoto, za sušo in mokroto, potem pa, ko je dorasla, se mráza in moče tako bojí.

Moglo bi se misliti, da se tice, ktere če kukovica s svojo zalogo počastiti, temu ustavljajo in branijo, pa ravno narobe je. Tički ti veselo obletavajo kukovico in imajo veliko radost nad toliko častjó, ki se jim skazuje, akoravno njihovemu lastnemu zarodu v pogubo. Zavolj ene kukovice pogine navadno 5—6 drobnih pevcev. Kukovica položi namreč svoje jajce v gnjezdo k unim in male rednice izležejo vse skupaj. Lastni mladiči ostanejo se ve da majheni. Kukovica pa raste grozno hitro in kmalo posede tako rekoč celo gnjezdo. Stari reditelji imajo na tako vspešni rašči veliko radost. Čim bolj kriči, tim več mu znašajo hrané; na uboge lastne mladiče pa se pozabi, velikán v gnjezdu jim tako rekoč vso hrano iz kljuna izterga in ko še doraste, je pa še iz gnjezda pomeče.

Brž ko dospela kukovica iz gnjezda izletí in na bližnje drevo sede, pusti slišati svoj jasni in zvočni glas in hipoma se zberó vsi manjši tički iz okolice okrog njega in donašajo mu iz vseh krajev gosonic in črvičkov. Prav lahko se zgodí tù, da kukovica, ker ima tako velik in oster kljun, malemu tičku, ki mu prinese piče, glavo razkljuje in zato, mislim, se je raznesla med ljud povest o nehvaležnosti kukovičini.

Ginljiv zgleđ marljivosti in skrbljivosti kukovičinih rednikov nam pripoveduje sloveč natoroznanec, ki se je zlasti s ticami veliko pečal. V pozni jeseni, pravi, ko so že vse druge selivke zapustile naše kraje, videl sem še večkrat dve pastaričici, ko ste posebno marljivo nabirali mnogovrstne črviče, ki pa so bili že tudi težko najti. Čudno se mi je to zdelo, jel sem ji opazovati in videl sem, kako ste s hrano v kljunih letali k enem drevesu. Greš bliže, kar zagledam veliko kukovičino glavo moleti iz tesne votline. Notri je

bilo gnjezdo, luknja je bila premajhena, kukovica je dorasla in ni mogla več ven. Rednika, drobni pastaričici, se nista mogla odločiti, zapustiti svojega rejenca, kajti moral bi lakote poginiti. — Milosrčni mož je odprl votlino in velika kukovica je zletela na svobodo. Rednika sta zagnala radostni krik; še nekaj časa so se vrteli nad okrajino, kmalo pa so odleteli vsi trije skupaj v topleje kraje.

V Afriki ima kukovica čez zimo mnogo sorodnikov, več ali manj njemu podobnih.

Kukovica je pri Slovanih sploh v slabem imenu, vendar pa dostikrat zelo pomembna. Kdo še ni štel spomladi, ko jo je prvi-krat zaslišal, njenih glasov: saj nam naznanja, kako dolgo življenje nam je še odmenjeno na zemlji; kdo ni pogledal o ravno tej pri-ložnosti v žep, če je kaj ovenka? saj ima biti vse leto tako: in gorjé lepi deklici, ko bi jo oponašala — ob svojo lepoto bi bila.

Národne stvari: priče, navade, stare vere.

(Nabral in razglasil M. Valjavec.)

(Dalje.)

X. Hajduki (velikani).

Gda je rod Hajduški skoro zumrl, bila je samo jedna devojka ostala i gda je ta bila na smrtni posteli, reče, naj joj daju prst deteta, a ljudi joj daju železni klin. Ona ga vzeme in progrizne pa reče: i ov rod bu jak i moguč, nu tak no, kak smo mi bili. Bednja.

XI. Pozoj.

1. Pozoj je veliki kojn s kreluti, leti po zraku a ž njega letiju strele i veliki vetri. Živi vu velikih mlakah vu mlaju. Takvi su djaki, ki ga zajašeju in onda ideju vu harapinsku zemlu; tam ga kupuju. Bednja.

2. Pozoj postane od ribe; ako se riba v zemljo zamulji, navek vekša rase i onda postane kak kuščar; gda se pak on počme pod zemljom gibati, postane v onem kraju veliki potres. Prelok v Medjimurju.

3. Pozoj je tak velika živina, da od jednoga varaša vu zdencu ima rep a vu drugom varašu glavu. Veliju, da su takvi pozoji, kaj imaju devet glav. Kreluti ima takaj pak se zdigne vu zrak i odleti si pak drugam luknju iskat, gda si je vre jedne zadovolil. Koprivnica.

4. Pozoj se najde v velikih berekih i v takših mlakah, gde voda navek zvira, ali pa pod cirkvámi ali pa pod gradi. V kerój mlaki je on, s tiste se vsako ütro kadi prle, kak sunce gor pride. On je globoko notri v zemlji pa dere črne škole diják zanjga zezvé,

te hodi vsako leto nad njim molit pa vsakokrat, gda moli, te malo više pride. Gda pa se zgodnja, te pá pride pa tak dolgo moli, kaj glavó vün pokaže. Te moli tri molitve pa pri vsakoj molitvi se malo vün potegne, a pri tretjoj celo vün pride, te pa črne škole diják nanjga vüzdo dene, te pa ga jaše v útrno deželó, kaj tam se od jega hladijo, tam ga zakolejo pa ga te tržijo. On je več klaftrov dug, zgledi kakti velka kača, samo kaj peruti ma, ka škržabec. Či on v zemli z repom gene, te se vse stroši, kak da bi potros bio. Prle kak ga ti diják vün spela, te hodi po veséh okoli prosit za kiselo mleko; či mu nič né dajo, te on tam pozolja jaše, te pa vse toča potere pa vihèr vse šume no hiže spodere. Lidjé, či ga poznajo, te mu vse radi dajo, kaj želi; ali on se rad preobleče, kaj ga nišce ne pozna pa te prosí. Či pa je pozoj pod gradom ali cirkvoj, te ga lidjé jako prosijo, da ga ne bi vün spelo, kajti te on cirkvo ali grad podere pa vejko škodo napravi. Či pa se preveč zgodnja, te živino celo guta, či se tam pase, gde je on. Za tega volo ga črne škole dijaki vün gonijo z naše dežele, da kvara ne dela. Črne škole diják more biti trinajst škol vüčen. V črno školo jih samo dvanajst ednok vzemejo te pa na zadnjo, gda škola mine, donese jihov profesar edenejst knjig te pa ih hiti med je; kerí knige ne dobi, tisti te more pozolja goniti. Keri je ne dobjo knige, tisti dobi knjigo drugo, v kerój je zapisano, kak se pozoj goniti more. — Ednok je črne škole diják dva pozolja na enem mesti vün spelo a poleg je en pastir paso, te pa mu reče črne škole diják, naj gre jahat. On pa je šo. Da so že jahali, opadne mu klobük od velkoga vihéra dol. Pastir pové dijaki, da mu je klobük dol opo, a on mu reče, da sta že strašno daleč od tam, gde mu je klobük dol opo. Oneja sta dojahala v útrno deželó, tam sta te spat šla, a gda se je pastir v útro zbüdjo, bio je pri svojoj živini a klobük poleg jega. — Hum str.

Pazi: Škržabec = topir; pótros, genet. potrósa = potres.

XII. Torka, Torklja.

1. Jeden večer on tork pred kvatrnóm sredom prele su préle dógo do polnoči i bile su vre gladne. Počmu se spominati, kaj bi jele i veli najstareša: koja bi išla na najže po slaninu? Najmlajša veli, da bu ona išla. Kak je došla na najže slanine rezat i vre je odrezala i štela z najža dole iti, pokazala se je od rafanjka bela velika žena i veli: „Torka ima dóge noge, oglable oglable i tebe o-globle.“ One dole su ju čekale, kaj tak dógo dela, kaj je nega dole. Na jen put hiti ruku oglabanu, zatem nogu dole i tak je 'se kosti metala. One su se prestrašile i pobegle. Drugi den su išli gore gledat pa nisu nikaj najšli. Vara ždin.

2. Kakšna je glih Torkla, to se ne ve; samo to, da hodi ružit po noči na nahížih, a najbolje ruži okoli rola. Deca se je naj bol bojijo, z joj se strašijo, da ne bi hodili na nahíž sühoga sada krast. — Tak je ednok ena mati s svojoj kčerjoj prela. Materi je kodila zmenjkala. Mati reče kčeri, naj joj gre na nahíž po kodilo.

No jo je bilo strah, zato si je mati sama šla po kodilo na nahiž pa ga ne jako dugo dol ne bilo, zato gre kči vün pa jo zezove: mati, mati, kaj ne donesete kodile? A na nahiži je nekaj odgovorilo: hrdam, hrdam! Kči to poslušša pa jo strah grata pa odide nazaj v hižo. Matere še ga le ne bilo, zato še gre ona enok vün pa zove matere a joj nekaj odgovori kak prle pa hiti eno kost dol. Na to ona se prestraši pa odbiži k sosidi. Drugi den so šli gledat pa najdejo kosti vse obglodane od matere, kajti jo je Torkla pojela. — Hum s tr.

Pazi: hrdati = glodati.

XIII. Mura, Mora, Mula, Truta.

1. Mura hodi ljudi cecat. Ona je zlobna ženska, more se čez klučenicu prevleči. Onomu, kojega ceca, postane mučno, čuti samo težko breme na sebi a nemre govoriti niti vikati. — Tak su bili dva detiči, koji su skup spavali. Jednoga je mura cecat hodila i nikak se ne je mogel je obraniti. Jeden put je na kraju spal a pāk kre zida, ali vse zahman, ona ga je ipak mučila. Cečki su mu nabrekli tak, da je imel skoro tak velike kak devojka. Na jeden put se zmisli i reče pajdašu: čekaj, ja bum ovu noč na nož moju spavačicu dočekal. Leže si na hrbet a nož je držal nad prsami vu vis špicom. Mura dojde, nalegne na njega ali na jeden put zapišči i opadne z njega ženska, a to je bila suseda ne daleko od njega, kojoj se je on zameril, a ljudi držali su ju za coprnice. Varaždin.

2. Mora naliči mački i ima pet nog. Ona najrajši sisa mužke. Gđa dojde človeka sisat, onda joj telo vani ostane, samo ide para nutri. Ako človek jako zaspi in na hrbtu leži, dojde mura pa ga tak dugo sisa, dok ga čisto ne izmuči. Gđa na človeku leži, strahovito je težka, da se človek nemre ni meknuti in da komaj diše. On, kojega sisa, postane jako suh i kaj god je ali pije, da bi postal debel, nikaj ne hašni a prsa dobi kak dojkinja. Veliju, da se coprnice pretvaraju vu mure pa da se moreju tak tenke napraviti, da čez kakvu god malu luknjicu v hižu dojdeju. — Bili su dva detiči. Ovi su hodili vu štagel spavat. Jednoga je hodila mura saku noč cecat pa je jako suh postal. Pita ga njegov pajdaš, da kaj mu je, da je tak suh a pređi je bil debel. On njemu ni štel nikaj kazati. Nu jen put, kad je bil vijen (pijan), pita ga pak mu onda pove, da hodi saku noč na njega neakova stvar tak žmehka, kaj si niti nemre predehnuti. Onda rugali su mu se 'si: govorili su mu, da hodiju mački morti na njega ležat. Nu za nekuliko vremena dojde jedna baba tam i pita njega, da kaj mu je, da je tak bled i suh. Ovi pak njegovi pajdaši su mu se smejali pak govorili, da mački imaju na njem sležišće. Ova pak baba odide i reče, da dojde za jedno šest danov i da mu onda pove, š čim si bude to odpravil. Ov njegov drug ide pa mu reče, da naj si na njegovo mesto leže. On to věini nu mura je i na onem mestu njega najšla. Na to mu reče, da naj, gđa dojde mura, njega zbudi, da ga on vre obrani. Nu tak je to bilo. Kad je mura došla, onda je on išel pak ga je durnul. Ov mam skoči, prime njega i peta po njem,

nu nikaj ne je mogel prijeti, i tak odide pa si nazad leže i zaspi. Kesneše delali su kajkaj: mursku tacu su risali, nu nikak nisu mogli osloboditi ga. Dojde ta baba i kaže mu, naj ovu noć ne spi i naj poslušaj, kud bu mura po lojtri gori išla; onda naj se stane i naj lojtru hiti doli. Tak on včini. Kak je mura išla gori, mam skoči i hiti lojtru i tak se je ona prestrašila, da je več ne došla. Za kratko vreme bil je on pak tak crven kak i predi. — Jen put bili su dva čizmarski detiči. Jeden je bil jako bleđ. Onda ga drugi pita, kaj mu je. On odgovori: dragi moj, da bi ti znal, kak mene saku večer mura sisa! tak, da nemrem niti rukom niti nogom krenuti. Onda si je večer on drugi tam legel i čakal, jeli bu mura došla. Došla je i išla ga je cecat. On nju pograbi i ju tak drži, da mu se ni mogla iz ruke zmeknuti. Onda su triput luč donesli, ona ju saki put vgasne. On, koj je nju držal, kriči: saka lukna božja, saka lukna božja! Mura mu se izmekne i tak je smradno zakadila, da je tri dni hiža smrdela. Varaždin.

3. Mora vidi se više put z vilami i ako koj vumre, kojega je ona sisala, izvadi mu srce pa ga dá vilam, koje iz njega dragu mast napravljaju. Varaždin.

4. Ako moru vidi človek, dok još ne spi, onda odmah znikne. Tak je negdo imel pri sebi pušku, da ju strelji, nu mora, kak dojde i spazi pri njem pušku, odmah znikne. Varaždin.

5. Odpravi se mura tak, da si on, kojega sisa, metne pod glavu melnato vreće, ili da metne kre sebe metlu, da ju ž njom natera; ali tu metlu mora si načiniti od božiča pa 'se do velikoga petka pred suncem saki den nekaj; ili de se opaše z užetom, koje melin na vodi drži; ili da napravi na vrata njeju tacu. — Kojega hodi mura sisat, on se mora, gda spi, pokriti vrećami i pred vrata metnuti metlu. Varaždin.

6. Veliju, da su takvi ljudi, kaj ima mura na nje vlast, da hodi saku noć k njim pak iž njih krv sisa. Mura more k sakomu človeku dojt, ali saki mora paziti kak spi: ne smi nigdar na pleći spat i ruke od sebe hititi, drugač dojde mura k njemu spat. On ne vidi niš na sebi, samo mu je teško. Gda takov človek muru s sebe stira pak ju zapre v hižu a on pobegne van, onda čuje kak javče z ženskim glasom. Mura je kak žena v beloju opravi jako tenka. Kojega mura sisa, naj napravi na vratih murinu nogu i to v jednom i več nigdar k njemu ne dojde. Vukovci.

7. Mora je stara zakleta puca, ako ju gdo vubije, onda je zveličena. Bednja.

8. Mora najrašji dojde malo deco po noći cecat, pak gda dojde čez zaprta vrata, leže se na dete tak da se genoti nemre, pa ako očēju deco od nje osloboditi, moreju pod dete deti vreće i praproti, onda odide. Šobotica v Medjimurju.

9. Koga dojde mora cecat, naj se samo drugi večer žaklom pokrije ali si namaže šmrklom cecke, pa ne de več nigdar prišla. Sv. Ana str.

10. Mura hodi takaj na svinje i kudgod hodi, cmuče i od svinje se odpravi, ako se triput z vrečom svinče vudri. Varaždinec.

11. Gđa ma to nevoljo, kaj ga mora ceca, nariše na vratih i na oknih njejno peldo i gđa gre spat, vzeme metlo pa jo prisloni kre sebe. Gđa mora pride, pograbi metlo, vudri jo tri pot. Zdaj skoči mora v okno glih v svojo peldo i tak se vudri, da mrtva opade. Sv. Ana štr.

12. Mura (blizu Lepeglave govori se Truta) nê nikaj drugo, nego nočna ženska, samo redko gđa mužka glava. Mura je velika i težka žena, tenka i visoka kak jena žrd. Gđa leže na človeka, tak je žmeka, da se ne more krenuti niti genuti i ako bi samo jeden firtal vure na njem bila, bi moral mreti od težkoče njejne i naj jakši človek. Mura hodi človeka cicit a više put i žene ali žene samo ledične, a mužke i oženite, i hodi tak dugo, dok ju človek ne odpravi. Taj bes je tak žmehak, da, ako hodi na koga samo mesec dan ga cicit, prehudi tak jako, da je tak suh kak je na sem svetu trta. Zamladinec.

13. Mura postane saka ona žena, koja si napravi, da ne more zanositi dete a z mužkim živi i sudjeno joj je bilo, da bi bila morala decu roditi. Gđa takova žena mrne, mora po smrti hoditi na ov svet druge ljudi cicit i mora se treti po ovem svetu i mučiti tuliko let, kuliko bi bila morala dece roditi, i na drugom svetu tuliko dece roditi, kuliko bi bila morala na ovem svetu imati, ali mora sako i sledne pravo svoje dete pojesti. Nekoje žene bog vre na ovem svetu kaštiguje, da moraju iti druge cicit, a to su one, za koje ga moliju sudjenice. Dojde k njim smrt pak jih vodi bog zna kud i kak daleko. One se pretvoriju v nekakvu drugu stvar, da moreju vu hižu dojtí, kaj ne odpreju vrat i postaneju isto tak žmehke kak i one, koje hodiju z drugoga sveta na ov svet. Zamladinec.

14. Bila si je jedna žena vu Starem Pogorelcu to činila, da ne mogla dete nikak zanositi a z mužkom glavom je živela. Bila je zela bogatoga človeka. On je navek prosil boga, da mu bog daj barem jedno dete. Ona se je držala nanje (gizdavo), gđa su morale druge žene decu prati i snažiti i k njim se stajati, i hodila je tak čista kak kakva pavica. Gđa su se znale tak žene spominati med sobom, pak je ova rekla, da ima jako rada decu, onda su joj više put rekle: bôš ti vre rada decu imela samo da boš barem dvoje ali troje imela, vre ti se zameriju. Nu je jezik prenesel pak je rekla: nigdar za nigdar nete vidle vi mojega deteta. One su se mam zasupile: kak bi to moglo biti, da ti ne bi deteta imela? pak je tvoja mati barem imela više dece; muči muči, am boš i ti imela, naj se bojati za decu. Ali se je ona bognala, da njejnoga deteta ne bu nigdar nigdo videl na ovem svetu. A više put se tak skupiju i mužke glave ovak svetek pod kakovo drevo v 'lad (izgovori: flad) pak se spominaju i noriju delaju, pak su se smejali i s toga človeka, koj je imel takovu ženu pak su mu rekli: ti ali ne živiš ž ženom, ali kaj drugo more biti, da nemaš baš nijednoga deteta? A on je

rekel: ja bi rajši imel jedno dete, ako ne bi bilo vekše kak palček, nego jezero forinti, samo da bi barem nekaj i ja imel. A drugi mu je rekel: ti ja dam jedno pak si je zemi. A on reče: ne ču ja tak, nego ja velim, da bi ga moja žena porodila, to bi ja rad. A drugi mu odgovori: to je tvoja muka, kaj bôm ja s tem. Na to su pametno rekli ovi ljudi, ar su bili sami oženiti: morti nê tebi sudjeno ž njom nikaj imeti, pak zato ne more zanositi, da bi gdo drugi ju bil zel, morti bi imela onda. Na to je rekel: težko, ar sem sejnal nedavno, da si je ona 'činila pak zato ne more zanositi. Pital sem ju ali ona je rekla, da to nê nigdar niti pomislila, ne da bi si to išče napravila. Delali su si noriju išče jen čas tak dugo, da je on rekel: kaj mene briga, gdo goder bil bi otec, samo da bi ja imel sina ali čer, išče bi mu piti dal; vuk zakoli bika, samo da je doma tele i krava. I sneha je z drugim kojim pregrešila, ali nê ipak mogla zanositi. Vezda je bilo i njoj žal, ar je prvo on nju krivil a ona njega. Vezda se je setila, kaj je to napravila i za koga skrbi, a muž joj je više put rekel: a mâ draga žena, slaba ti je ona zemlja, na kojoj ne rodi kruh. — Gda je tak cele mlade dane prevodila, došla je malo po malo i starost, ali išče nê bila stara, gda je mrla, tak četrdeset i osem let. Gda je bila vre na smrtnoj posteli, rekla je mužu, da je njejna vura došla i da bu mrla pak mu je povedla, kak naj živi: kak se naj vlada. On joj dopela popa, da bi se spovedla, ali nê štela ni popu povedati. Nu nê mogla mreti. Onda je muža nazad k sebi zvala pak mu je rekla: nâj me, nâj me, moj dragi môž, ostaviti do moje skradne vure. Môž se je razplakal, onda i ona pak mu je počela pripovedati, kak su oni gospodarili skupa i kak im je falelo jednoga deteta i rekla je: jesem, jesem ja kriva to, kaj mi nemamo nijednoga deteta, ar su me 'putile k... babe, da naj tak probam, pak sem probala i je prava živa istina pak nisem mogla zanositi. Oprosti mi, moj dragi ljubljeni môž i kušveni, oprosti mi ti, morebiti bi mi i bog oprostil; ja te lepo prosim i molim, oprosti mi i povedaj slobono. On joj je rekel: draga žena, ja ti oprašćam 'sega srca i bog ti naj oprosti. Kak je to rekel i za ruku ju prijel, mam je dušu spustila. On se je počel plakati i 'sega grla narekati. Mam su 'si došli vu hižu, pokleknuli si i molili za dušu. Jeden je išel popu, drugi su ju išli 'mivat i oblačit. Gda su ju oblekli, onda opet su joj za dušu boga molili. On ju je dal lepo pokopati i sprevod napraviti po običaju. Nu ov dovec oženil se je drugi put i svojom drugom ženom živil krepostno i pobožno i za kaj je boga prosil, da bi mu dal barem jedno dete, zbila mu je bog i dal. Dobil je jednoga dečeca i navčil ga je pametno živeti i pošteno, da je tak pošteno 'se znal, gda je bil star samo dvanajst let, kak kakov starec prek šestdeset let. Nu ova žena, koja si je bila 'činila, nê jeno mesec dan nigdar hodila v Stari Pogorelec. Med tem toga morebiti, da je hodila po drugi' seli'.

(Dalje prih.)

Narodne pripovedke.

(Zapisal F. Plahtarič.)

3. Čuden strah.

Neki oče je zmerom zdehal. To se je dozdevalo njegovemu sinu čudno in neko nedeljo ga vpraša, kaj da je to? Oče mu odgovori: „To je strah“. Ali radovedni sinček ni bil zadovoljen in prosi očeta, naj mu vsaj pove, kakošen je strah? Oče mu pravi: „Bel je, pa rumen kljun ima.“ Sinček prosi očeta, naj bi mu dal nekoliko novcev, da si pojde iskat strahú. Oče mu da šmarno petico. Sinček se napoti po daljnem svetu in pride tretji dan do jezera, po katerem je plavala žival, ki je bila bela in je imela rumen kljun. On skoči v vodo, jo zgrabi, stisne in pravi: „aà, sedaj te pa imam! Ti si bel in imaš rumen kljun!“ Urno ga nese očetu in mu pravi: „Vidite ga, oče! Pa še živ je in poje!“ „Jurček!“ mu odgovori oče, „to je gos, a ne strah“. „Saj ste rekli, oče“, reče sinek, „da je strah bel in ima rumen kljun; ta je pa ravno tak. To je že pravi strah in spravim si ga dobro!“

4. Trojih dobrih svetov.

Imel je oče tri sine in ženo, premoženja pa nič. Skrbé in premišljevaje, kako bi živil ženo in sine, sklene iti po svetu, da si česa prisluži in prihrani. Potovaje po tujih deželah, pride v nek grad. Prosečemu službe pravi grajščak, naj ostane pri njem, ker nima hlapca. Služil je pridno. Čez nekoliko let prosi grajščaka, naj bi mu dovolil, da gre domú, ker bi rad vedel, kako se imajo sinovi in žena. Grajščak ga vpraša, koliko hoče plače? On mu odgovori: „Ničesar nisem bil prinesel in ničesar nečem odnesti; dajte mi, prosim, dober svèt, in bodem vam zadovoljen.“ „Dobro!“ pravi grajščak. „Prvi svèt je: hodi zmerom po stari cesti; drugi: ne bodi radoveden; tretji: stori rajši jutri, kar bi rad storil danes.“ Pred odhodom mu dá grajščak še rumen kolač, v katerem je bilo polno suhih zlatov; ali velí mu, naj ga ne načne pred, nego pride domú. Oče se poda proti domu. Na poti se mu pridružita dva kmeta in ga nagovarjata, naj bi šel z njima po novi cesti, ker je stara grda. Prišli so namreč do razpotja. „O ne,“ pravi on, „jaz pojdem rajši po stari cesti, ker mi je gospodar to svetoval.“ Kmeta gresta po novi cesti, on pa po stari. Ali, glej! kmalo zasliši glasove, „dajta nam novce, ali vaju pa ubijemo!“ Reveža sta se branila, in razbojníci ju ubijejo. Napadli so ju bili namreč tatje. „Prav sem storil,“ misli si oče, „tudi meni bi se ne bilo bolje godilo. Prvi svet je dober.“ Potovaje dalje, pride v mraku v neko vas in prenoči v bližnji krčmi. Pri večerji zapazi, da pije krčmarica vino iz človeške črepine. Mikalo ga je, da bi je vprašal, zakaj pije iz nje; ali spomni se drugega grajščakovega sveta: ne bodi radoveden. O zori odpotuje dalje. Kmaló ga dohiti krčmar in mu velí: „Prijetelj, zakaj niste vprašal moje žene, čemu pije iz človeške črepine vino? Doslé jo je

še vsakdo vprašal, samo vi ne.“ „Kaj mi je to mar?“ odgovori potnik, „naj le pije, iz česar jej volja!“ Krčmar govori: „Vi ste rešil mojo ženo; bila je vkleta. Tako dolgo bi morala piti iz črepine, dokler bi ne prišel mož, ki bi je ne vprašal, zakaj pije iz nje. Vi ste tisti. Hvala vam.“ Drugi svèt je bil torej spet dober. Poslednjič pride oče v svojo vas. Najprej gre v krčmo, iz ktere se je videla njegova hiša. Pogledovaje, kje bi zagledal svojo ženo; zapazi jo, da se pogovarja z nekim drugim možem in ga je celo poljubila. Popade ga jeza, in urno napne puško, da jo ustrelí; kar se spomni tretjega grajščakovega sveta: stori rajše jutri, kar bi rad storil danes. Bile so pa ravno tisti dan v vasi tri nove maše; imeli so jih trije sinovi, katerim je šel oče po svetu, da jim prisluži živéža. Ko so se svatje gostovali, gre tudi naš mož v gostje. Sprejeli so ga gostoljubno; ali poznal ga ni nihče. Poslednjič jim sam pové, da je oče tem sinom. Koliko veselje sinom! Potem jim da kolač, naj si ga razdelé. Ko ga prerežejo, zakatalicajo se iz njega suhi zlati. Tudi bogastvo! Mati je pa skoro veselja umrla, ko je spoznala svojega moža.

Slovansko berilo.

I. Tri ptičice.

(Srbska narodna pesem.)

Три итичице гору прелетиле,
Свака носи у клюну зламенѣ:
Една носи влатакѣ одѣ пшенице,
Друга носи винову лозицу,
Трећа носи здравлѣ и веселѣ:
Коя носи влатакѣ одѣ пшенице,
Она пада на ту равну Бачку,
Те е Бачка житомѣ изобилна;
Коя носи винову лозицу,
Она пада на Фрушку горицу,
Те е Фрушка виномѣ изобилна;
Коя носи здравлѣ и веселѣ,
Она пада нама на трпезу ¹⁾,
Да будемо здрави и весели!

II. Tiskarska umetnost.

(Iz česke čítanke.)

Za starých časů měli jen psané knihy. Opisováním zanášeli se ¹⁾ zvláště ²⁾ klášterníci. Přepisy takové požadovaly ³⁾ však mnoho

I. ¹⁾ Miza.

času a práce; ⁴⁾ psané knihy byly tedy velmi drahé a vzácné. ⁵⁾ Sv. písmo stálo mnoho set zlatých. Knihy tehdá mívali jen ⁶⁾ kněží ⁷⁾ a bohatí lidé.

Později vyřezávali do dřevěných desk všelijaké ⁸⁾ obrázky, natírali je barvou, a vytiskovali je na papíře neb na pergamentě. Takové dřevořezy byly s počátku velmi hrubé. Brzo začali i jednotlivá slova a průpovědi z písma svatého řezati do dřeva, posléze i celé strany. Mělo-li se tisknouti, muselo býti právě tolik dřevěných desk, kolik kniha měla stran. Taková traplivá ⁹⁾ práce dařila se arci velmi zdlouhavě.

III. Pregovori.

(Iz poljske čítanke.)

Wesołość umysłu, ¹⁾ mierność i spokojność ²⁾ zamykaja ³⁾ drzwi przed lekarzem.

Ranne wstawanie a późne leganie powraca utracone ⁴⁾ dobra.

Aksamit i jedwab ⁵⁾ gasza ogień na kuchni.

Przyjacieli w potrzebie — przyjaciel przy śmierci — przyjaciel za plecyma, — sa trzy silne mosty.

Milczenie i myślenie nikomu bolu nie sprawuja. ⁶⁾

Usta zamknięte in oczy otwarte nikomu jeszcze nie zaszkodziły.

Młodość i mądrość nie siadaja na jednym stołku.

Wprzód uczynione, a potem rozważone, ⁷⁾ nie jednemu wiele ciérpień sprawiło.

IV. Moskva.

(Ruski.)

Ставь ¹⁾ средоточіемъ Россіи, Москва видѣла въ древнихъ ²⁾ стѣнахъ своихъ весь великія произшествія ³⁾, пѣшавшія судьбу отечества, или прославлявшія оное: въ Москвѣ утвердилась независимость государства на двухъ краеугольныхъ камняхъ, единой державини и самодержавини; въ Москвѣ жилъ Грозной Москва низвергла Самозванца, спасеніемъ ⁴⁾ Москвы во время Польскихъ смутъ ⁵⁾ спаслася вся Россія, Москва избрала новаго Царя, долженствовавшаго успокоить ⁶⁾ отечество. Москва избавила ⁷⁾ отъ ига иновѣрцевъ священный Кіевъ и родную Малороссію! Въ Москвѣ дано уложеніе Русскому народу. Въ Москвѣ уничтожено мѣстничество ⁸⁾, въ Москвѣ родился Петръ Великій . . . и его временемъ оканчивается ⁹⁾ царственный ея періодъ.

II. ¹⁾ Pečati se; ²⁾ soseбно; ³⁾ zahtevati; ⁴⁾ delo; ⁵⁾ vželčen, redek; ⁶⁾ samo; ⁷⁾ duhovni; ⁸⁾ vsakovrsten; ⁹⁾ težaven.

III. ¹⁾ Dobra misel; ²⁾ zadovoljnost; ³⁾ zapirati; ⁴⁾ izgubljeno; ⁵⁾ žamet in svila; ⁶⁾ bolečine ne delati; ⁷⁾ premišljeno.

IV. ¹⁾ Postavši; ²⁾ daven; ³⁾ iznajdba, naprava; ⁴⁾ rešitev; ⁵⁾ homatija; ⁶⁾ pomi-riti; ⁷⁾ osvoboditi; ⁸⁾ prepir o rojnem predstvu; ⁹⁾ končevati se.

Književni obzor.

Zgodovina slovenskega národa. Spisal Janez Trdina. Izdala in založila slovenska Matica. V Ljubljani 1866. — Slovenska zgodovina se je bila — ako g. Trstenjakovih in Hincingerjevih preiskav naše stavodavnosti tu v misel ne vzamemo — pri vsej njeni važnosti doslé skoraj popolnoma v nemar pustila; s toliko večim veseljem pozdravljamo pričujoče delo, v katerem se nam slika z živo besedo zgodovina našega naroda od najstarih časov do konca francoskih vojsk. V prvih sedmih oddelkih (str. 1—56) je govorjenje o starih Slovencih sploh, kako so se borili z Grki, kedaj so se vselili v sedanji domačiji in pokristjanili in kako se jim je godilo do 15. stoletja. V naslednjih osmih razdelih (str. 56—117) se popisujejo razni boji Slovencev s celjskimi knezi, z Benečani in seособno s Turki, ki so našem narodu še vedno v živem spominu; v teh bojih so se skazali naši miroljubni predstarši o raznih priložnostih prave junake, med katerimi slové seособno Kacijanar, Herbart Turjaški, Jošt Turn in Andrej Turjaški. V poslednjih dveh oddelkih (str. 117—144) se nam podaja pregled slovenske zgodovine do konca francoskih vojsk, ki so našem narodu tudi marsikaj zlega prizadjale. Vse dogodbe se pripovedajo sicer bolj na kratko, pa jasno in tudi priprostemu bralcu lahko umevno, da ne dvomimo, da postane pričujoča zgodovina s časom prava narodova lastina. Vrh jako zanimivega predmeta priporoča knjigo Slovincem tudi prelična vnanja oprava in nizka cena (60 nkr.). Sklepamo pričujoče oznanilo — presojo tega v mnogem oziru imenitnega dela prepuščamo našim zgodovinarjem — s srčnim voščilom, da si najde pričujoča zgodovina slovenskega naroda v najkrajšem času pot tudi med priprosti ljud slovenski, kteremu jo je g. pisatelj seособno namenil.

* V Mariboru so prišle na svitlo „Drobtinice za leto 1865—66“, napolnjene z raznovrstno pravno-podučno tvarino za cerkev, šolo in dom. Kar smo o raznih priložnostih izustili v hvalo prejšnjim tečajem, to veljá v popolni meri tudi letošnjemu: Drobtinice so najboljša ljudska knjiga slovenskemu narodu in vredne, da bi se hranile in prebirale v vsaki slovenski hiši. Cena jim je po bukvarnicah 1 gld. 20 nkr.

* V Jeretinovi založbi v Celji je prišla na svitlo izvirna vesela igra v dveh činih pod naslovom „Kteri bo?“; spisal jo je mladi slovenski pisavec Bogoslav Rogački. „Kteri bo?“ — pravijo „Novice“ je burka polna zdrave šale, ki bode gotovo dopadla povsod, kjerkoli se bode igrala.“

* Srbsko-hrvaško dramatično polje je obrodilo čvetero novih dramatičnih del: V Belem gradu je prišla na svitlo izvirna tragedija v 5 razdelih, ki jo je spisal znani pesnik M. Ban pod naslovom „Cvieti srbske“ v slavo petdesetletne svečanosti, kar se je bila Srbija turškega jarma oprostila; — na stroške srbske Matice se tiska nova tragedija „Maksim Crnojević“ od L. Kostića; — v „Vili“ se tiska

drama „Elisaveta knjeginja crnogorska“ od Dj. Jakšića — v Zagrebu je izšla izvirna vesela igra iz zagrebškega življenja „Ljubica“ od A. Šenoa.

* Pariška mednarodna knjigarica izdava zbirko narodnih poezij v francoskem prevodu; v tej zbirki so prišle doslé na svitlo nekatere epopeje in drame Indov, Nibelungi in Edda, nekatere junaške pesmi starofrancoske, narodne pesmi vlaške; najnovejši zvezek pa obsega prvo popolno prestavo „Kraljedvorskega rokopisa“ od L. Legera, ki se sosebno peča z življenjem in jezikom slovanskih narodov.

* Češke gledališčne biblioteke so prišli štirje novi zvezki na svitlo: 57 zv. obsega: „Slepi mladeneč“, činoigro v 3 djanjih od J. Tyla in veselo igro v enem djanji „Véžen“, ki jo je preložil Polensky, 58. činoigro v 5 djanjih „Ctižádostivy aneb ministerska krise“, iz francoskega prestavil Vojta z Broda, 59. znano Machačkovo veselo igro „Ženichové“, Benedixovo veselo igro v 1 djanji „Proces“, veselo igro „Trěšně“ in dramatično šalo „Braniboři v Čechách“ od J. Stankovskega in 60. veselo igro „Inserat“ od K. Sabine in „Anjela“ melodrama poleg Benedixa.

Besednik.

Iz Celovca. Na sv. Mohora dan, t. j. 12. julija je imel odbor družbe sv. Mohora svojo glavno sejo, v kateri se je sporočevalo o letošnjem, na vse strani lepem napredku tega prekoristnega zavoda. Iz poročila posnamemo, da šteje družba letos 3980 udov, kakor smo že unkrat naznanili; med njimi jih je 706 iz goriške, 769 iz krške, 1143 iz lavantinske, 1162 iz ljubljanske, 158 iz tržaške in 42 iz drugih škofij. Vsi prejemki za leto 1866 iznašajo 4208 gld. 42 kr.; stroški pa 4166 gld. 74 kr.; po tem takem je ostalo gotovine za prihodnje leto še 41 gld. 68 kr. Družbina matica šteje zdaj 4850 gld. v obligacijah in 42 gld. 58 kr. v gotovih denarjih. — Tiskanje vseh družbinih bukev za prihodnje leto se je prepustilo sloveči Blaznikovi tiskarnici v Ljubljani, ki je med vsemi poprašanimi tiskarnicami bukve najbolj po ceni tiskati obljubila. Smemo se torej nadjati skoz in skoz prav lične vnanje oprave, česar se, n. pr. pri letošnjih „Večernicah“, v Kleinmayrjevi tiskarnici tiskanih, sem ter tje pogreša. — Kar se tiče g. Raičevega nasveta, da bi Matica in družba sv. Mohora koledar skupaj izdajali, bilo je na tajnikov nasvet sklenjeno, da družba tudi v prihodnje sama svoj „Koledarček“ izdaja, ker bi skupna izdava utegnila iz več vzrokov na škodo biti družbi in tudi Matici sami, ki ste si toliko različni po svoji osnovi in po svojem namenu. — Med bukvami, ki se najprvo za natis pripravljajo, so: „Umni vino-rejec“ od Fr. Jančarja, sloveča Wiesemanova povest „Fabiola“, „Življenje in nauk našega Gospoda Jezusa Kristusa po čveterih evangelistih v kratkih premišljevanjih za vse dni celega leta“; sestavil o Mikl. Ovancin, poleg latinskega poslovenil St. K., duhoven goriške više škofije itd. Natis družbinih bukev za leto 1867 se prične že v

nekoliko tednih z „Vinorejcem“ in „Življenjem svetnikov“; kdor je družbi za prihodnje leto kaj namenil, naj pošlje vsaj do 1. decembra, s katerim dnevom poteče tudi obrok za razpisani darili po 120 in 100 gld.

Iz Ljubljane. (*Vesele in žalostne prikazni v narodnem življenju meseca julija 1866.*) — c — „Inter arma silent musae“ je star pregovor, ki ga je z nova potrdilo letošnje šolsko leto, kajti skoro za 14 dni so zavoljo vojskega hruma in napovedane, toda nam na veliko veselje zopet preklicane črne vojske, utihnile srednje naše šole in to brez vseh navadnih slovesnosti. Darila so se delila v dotičnih razredih, in šolska mladež se je razšla natihoma. Ko to pišemo, došli ste nam v roke le dve letni sporočili naših učilnic. Eno nas je jako razveselilo, in to je sporočilo izvrstne mestne glavne šole pri sv. Jakobu, katero stavimo v izgled zlasti starokopitni naši normalki, pa tudi realki in gimnaziji, ktere naj bi se od nje učile ravnopravnosti in pravilne pisave slovenskih priimkov in krajinah imen; to sporočilo kinča tehten sestavek o „kazavnem nauku“; spisal ga je staršem v poduk izvrstni učitelj Matej Močnik, kateri si je v kratkem času, kar biva v Ljubljani, pridobil ime, da je pravi oče šolski mladeži. — O družem, in to je sporočilo više naše realke, se pa kar nič ne moremo veseliti, kajti o slovenskem življu ni ne duha ne sluha v njem. Menda vodstvo ni hotlo žaliti 81 (?!) nemških učencev, ki so obiskovali to učilnico; a da se bi bilo ozrlo na 126 (gotovo jih je bilo pa več) Slovencev, to bi bilo, se ve da, že prevelika milost. Žalostna nam majka! — Da so nas šestere knjige sv. Mohora družbe jako razveselile, mi ni treba praviti; o njih le toliko povém, da se toliko in tako krasnih knjig nikdo ni nadjal; da-si ljubljanska dekanija šteje največ udov, vendar pa v njej pogrešamo nekoliko imen, ki smo jih pričakovali najti v imeniku, vendar je pa ne bi stavili med dekanije sirotice, katerim jo prišteva „Slovenec“, kajti izmed vseh dekanij šteje ona največ udov, namreč 266. Z Bogom!

Uganjka skakalnice o 6. listu.

Življenje naše je

Pregnanstvo tužno le;

Ker komaj smo veseli

Na srcu zvestem se ogreli,

Že neka čudna grozna moč

Nam zapove: odbeži proč!

Osoda nam je, da se ločimo,

Tolažba, da se zopet vidimo.

Drag. Šauperl.

Imenik čast. naročnikov. Za celo leto so plačali: 239. L. Strel v Idriji; 240. č. Löwowa kavarna na Dunaji; 241. J. Ažman, šolski vodja v Kočevji; 242. Fr. Peterlin, kapl. v Cerknici; 243. V. Gasperin, kapl. v Kočevji; 244. J. Benigar, sedmošolec v Zagrebu; 245. Ign. Stupica, c. k. dn. respicient v Postojni; 246. sl. Vipavska čitalnica; 247. J. Majnik, fajm. v Žireh. (Dalje prih.)

Listnica. Č. g. J. V. uč. v C. Plačano še le za pol leta; g. A. P. v Pl. Po kom se je naročnina poslala?; g. K. D. uč. v P. Plačilo za tekoče in preteklo leto iznaša 6 gld.; g. J. J. v M. Prepozno; v kratkem pismeno; g. L. G. v K. Hvala; kmalo pismeno.